

ÅRSRAPPORT

Dispensasjonsbehandling ved Kulturminneavdelingen,
Seksjon for arkeologiske kulturminner

2013

Til venstre: Arkeologisk forskningsundersøkelse av et steinbrudd fra eldre steinalder på Ekeberg i Oslo.

Foto: Astrid J. Nyland, IAKH, Universitetet i Oslo .

Til høyre øverst : En kjerne for redskapsproduksjon, av kvartsitt, Riksvei 52, Lærdal kommune, Sogn og Fjordane.

Foto: Leif Inge Åstveit, Universitetsmuseet i Bergen.

Til høyre nederst: Arkeologisk undersøkelse av et hus fra vikingtid. Sola kommune, Rogaland.

Foto: Jostein Gundersen, Riksantikvaren.

Innhold

1. Innledning	3
2. Vedtak fattet etter kulturminneloven §§ 8 1.-3. ledd, 10 og 14 og planuttalelser etter kulturminneloven § 8 4. ledd i 2013.....	5
3. Gjennomførte befaringer i tilknytning til dispensasjons-behandlingen i 2013.....	14
4. Innvilget dispensasjon/tillatelse vs. avslag/innsigelse.....	15
5. Gitte dispensasjoner - vedtak og vilkår.....	17
6. Fylkeskommunenes, museenes og Riksantikvarens vurderinger i dispensasjonsspørsmål ..	20
7. Klagesaker og avgjørelser i MD.....	21
8. Kostnader og sakstyper	22
9. Vedtak om statlig kostnadsdekning	26

1. Innledning

Denne årsrapporten omhandler dispensasjonssaksbehandling for automatisk fredete kulturminner og skipsfunn ved seksjon for arkeologiske kulturminner (KA-seksjonen) hos Riksantikvaren.

Saksbehandlingen av dispensasjonssaker er hjemlet i kulturminneloven med tilhørende ansvarsforskrift. Sakene er knyttet til kulturminneloven §§ 8, 10 og 14. Selve dispensasjonsbehandlingen for automatisk fredete kulturminner er hjemlet i § 8, mens dispensasjonsbehandlingen for skipsfunn er knyttet til kulturminneloven § 14. Fastsettelse av kostnader til arkeologiske undersøkelser gjøres med hjemmel i kulturminneloven § 10. I den daglige dispensasjonssaksbehandlingen, og årsrapporten, sorteres saker og vedtak etter de samme paragrafene i loven.

Kulturminneloven § 8 første ledd sier:

Vil noen sette igang tiltak som kan virke inn på automatisk fredete kulturminner på en måte som er nevnt i § 3 første ledd, må vedkommende tidligst mulig før tiltaket planlegges ioverksatt melde fra til vedkommende myndighet eller nærmeste politimyndighet. Vedkommende myndighet avgjør snarest mulig om og i tilfelle på hvilken måte tiltaket kan ioverksettes. Avgjørelsen kan påklages til departementet innen 6 uker fra underretning om vedtaket er kommet fram til adressaten.

I praksis betyr dette at enhver som ønsker å gjennomføre et tiltak som kan være i konflikt med et automatisk fredet kulturminne, må søke om Riksantikvarens tillatelse. Dersom Riksantikvaren gir tillatelse kan det stilles vilkår om arkeologiske undersøkelser før tiltak kan gjennomføres. Slike saker defineres som § 8.1-saker.

Kulturminneloven § 8 annet ledd sier:

Viser det seg først mens arbeidet er i gang at det kan virke inn på et automatisk fredet kulturminne på en måte som nevnt i § 3 første ledd, skal melding etter første ledd sendes med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning det kan berøre kulturminnet. Vedkommende myndighet avgjør snarest mulig – og senest innen 3 uker fra det tidspunkt melding er kommet fram til vedkommende myndighet – om arbeidet kan fortsette og vilkårene for det. Fristen kan forlenges av departementet når særlige grunner tilsier det. Første ledd, siste punktum får tilsvarende anvendelse.

I praksis betyr dette at dersom det dukker opp et automatisk fredet kulturminne underveis i et byggeprosjekt, må man stanse arbeidet og melde i fra til kulturminneforvaltningen. Deretter avgjør Riksantikvaren om arbeidet kan fortsette, og på hvilke vilkår. Slike saker defineres som § 8.2-saker.

Kulturminneloven § 8 tredje ledd sier:

Bygg, anlegg m.v. som er oppført eller påbegynt i strid med paragrafen her, kan departementet kreve fjernet eller rettet innen en nærmere fastsatt frist.

I praksis betyr dette at ulovlig igangsatte tiltak som skader automatisk fredete kulturminner, kan kreves fjernet, eller at skaden rettes opp. Slike saker defineres som § 8.3-saker.

Kulturminneloven § 8 fjerde ledd sier:

Tillatelse i medhold av første ledd skal ikke innhentes for bygge- og anleggstiltak som er i samsvar med reguleringsplan som er vedtatt etter denne lovs ikrafttreden. Tilsvarende gjelder for områder som i kommuneplanens arealdel er utlagt til bebyggelse og anlegg, og der vedkommende myndighet etter loven her har sagt seg enig i arealbruken.

I praksis betyr dette at et reguleringsplanvedtak, hvor kulturminneforvaltningen har blitt hørt på riktig måte, fungerer som et dispensasjonsvedtak fra kulturminneloven. Dette innebærer at Riksantikvaren må uttale seg til alle plansaker etter plan- og bygningsloven hvor det er konflikt mellom arealformål i planen og automatisk fredete kulturminner. Riksantikvarens uttalelse til slike plansaker regnes som dispensasjonssaker fra kulturminneloven, selv om det er det endelige planvedtaket etter plan- og bygningsloven som hjemler selve tillatelsen til inngrep i automatisk fredete kulturminner. Dersom Riksantikvaren sier seg enig i arealbruken i planen, og dette medfører at automatisk fredete kulturminner må gå tapt, kan det stilles vilkår om arkeologiske undersøkelser før tiltak i tråd med planen kan realiseres. Slike vilkår skal skrives inn i planens bestemmelser. Slike saker defineres som § 8.4.-saker.

Kulturminneloven § 10 sier:

Utgifter til særskilt gransking av automatisk fredete kulturminner eller særskilte tiltak for å verne dem på grunn av tiltak som nevnt i §§ 8 og 9, bæres av tiltakshaveren. Når særlige grunner foreligger, kan departementet fastsette at utgiftene helt eller delvis skal dekkes av staten. Ved mindre private tiltak skal staten etter departementets bestemmelse dekke utgiftene, helt eller delvis, dersom disse blir urimelig tyngende for tiltakshaveren.

I praksis betyr dette at Riksantikvaren kan pålegge offentlige og større, private tiltakshavere å betale for arkeologiske undersøkelser dersom de får tillatelse til å fjerne eller skade automatisk fredete kulturminner. I § 8.1.-saker legges denne betalingsplikten direkte inn i dispensasjonsvedtak der det stilles krav til arkeologiske undersøkelser før tiltak kan gjennomføres. I § 8.4.-saker derimot, kan ikke dette gjøres siden det formelle dispensasjonsvedtaket gjøres gjennom planvedtak etter plan- og bygningsloven. I slike saker må tiltakshaver derfor melde i fra til kulturminnemyndighetene før man ønsker å få gjennomført tiltak i tråd med planen, og så fastsetter Riksantikvaren endelig omfang og kostnader for undersøkelsen. Slike saker defineres som § 10-saker.

Kulturminneloven § 14 første og annet ledd sier:

Staten skal ha eiendomsretten til mer enn hundre år gamle båter, skipsskrog, tilbehør, last og annet som har vært ombord eller deler av slike ting når det synes klart etter forholdene at det ikke lenger er rimelig mulighet for å finne ut om det er noen eier eller hvem som er eier.

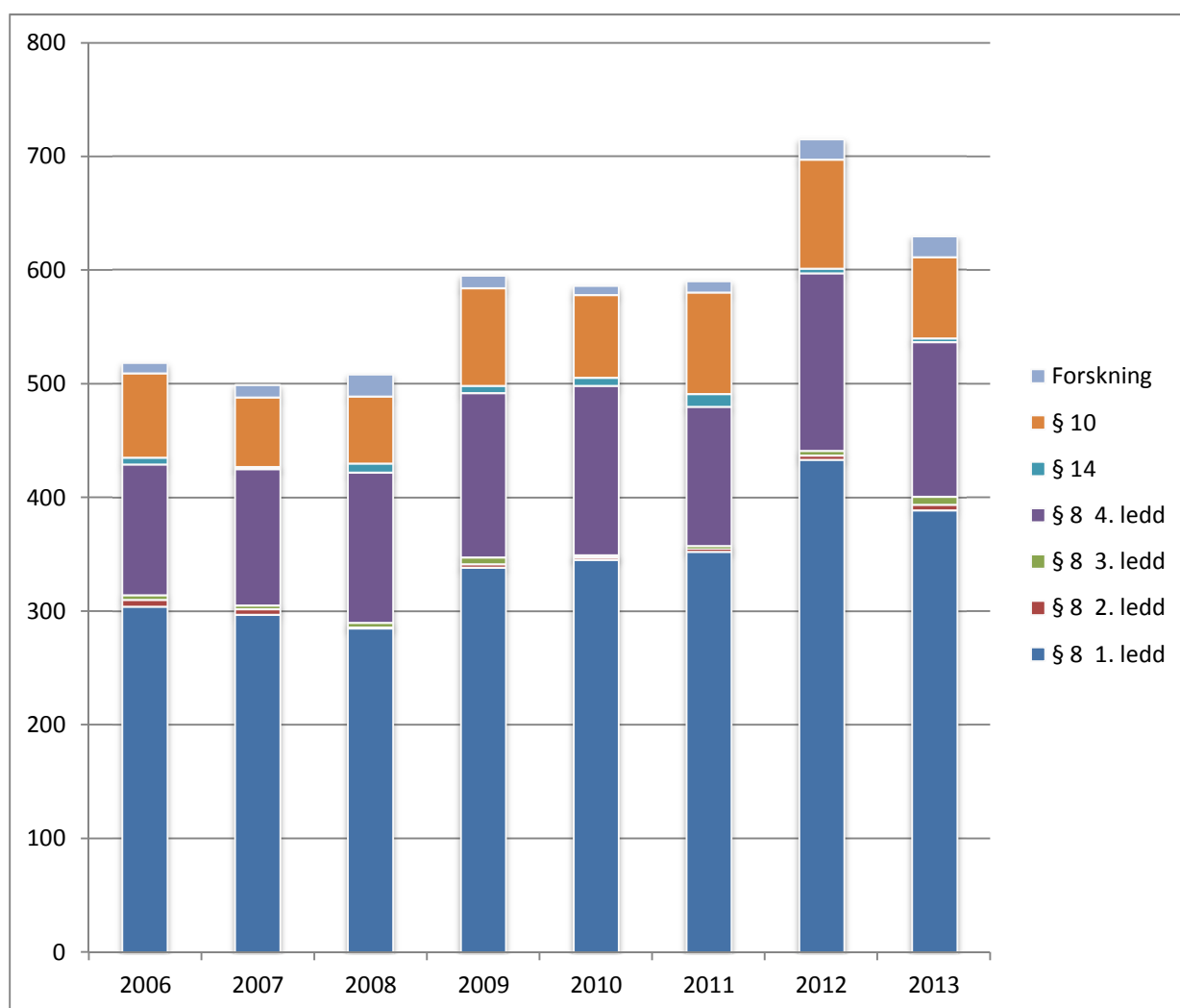
Vedkommende myndighet etter loven her kan – uten hensyn til hvem som er eier – grave fram, flytte, granske og ta opp ting som er nevnt i første ledd og sette i verk andre tiltak for å verne eller ta hånd om tingen. Slike tiltak, eller andre tiltak som kan skade tingen, kan verken eieren eller andre sette i verk uten tillatelse fra vedkommende myndighet, eventuelt på visse vilkår. Eier eller bruker av grunnen skal så vidt mulig varsles før tiltak etter dette ledd iverksettes. Bestemmelsene i § 9, § 10 og § 11 annet ledd får tilsvarende anvendelse.

I praksis betyr dette at enhver som ønsker å gjennomføre et tiltak som kan være i konflikt med et skipsfunn, må søke om Riksantikvarens tillatelse. Dersom Riksantikvaren gir tillatelse kan det stilles vilkår om arkeologiske undersøkelser før tiltak kan gjennomføres. Slike saker defineres som § 14-saker.

2. Vedtak fattet etter kulturminneloven §§ 8 1.-3. ledd, 10 og 14 og planuttalelser etter kulturminneloven § 8 4. ledd i 2013

KA-seksjonen har i 2013 fattet/avgitt 630 vedtak/planuttalelser i medhold av kulturminneloven §§ 8, 10 og 14. Dette er en nedgang på 12 % i forhold til 2012, men noe mer enn årene 2009-2011. Nedgangen er omtrent lik for Riksantikvaren sentralt og distriktskontorene¹. Når det gjelder Riksantikvaren sentralt sine saksfelt, er det sannsynlig at nedgangen i saker henger sammen med utvidelsen av *Prøveprosjektet* med midlertidig delegering av dispensasjonsmyndigheten i visse saker, fra 10 til 18 fylkeskommuner fra 1. januar 2013². Med ti deltakende fylkeskommuner i 2012 ble det rapportert om 70 vedtak/planuttalelser i prosjektet. Tallene for 2013 er pr mars 2014 ikke klare. Dette er likevel bare en del av forklaringen, siden dette i all hovedsak gjelder vedtak/planuttalelser etter kulturminneloven § 8, og kun i liten grad vedtak om kostnadsdekning etter kulturminneloven § 10. Nedgangen i saksmengde er nemlig størst for vedtak om kostnadsdekning, med en reduksjon på hele 26 %. Når det gjelder Riksantikvarens distriktskontorer sitt saksfelt kan ikke nedgangen forklares på samme måte, siden *Prøveprosjektet* ikke gjelder for disse saksområdene.

Figur 1: Vedtak og planuttalelser ved hele KA-seksjonen 2006-2013

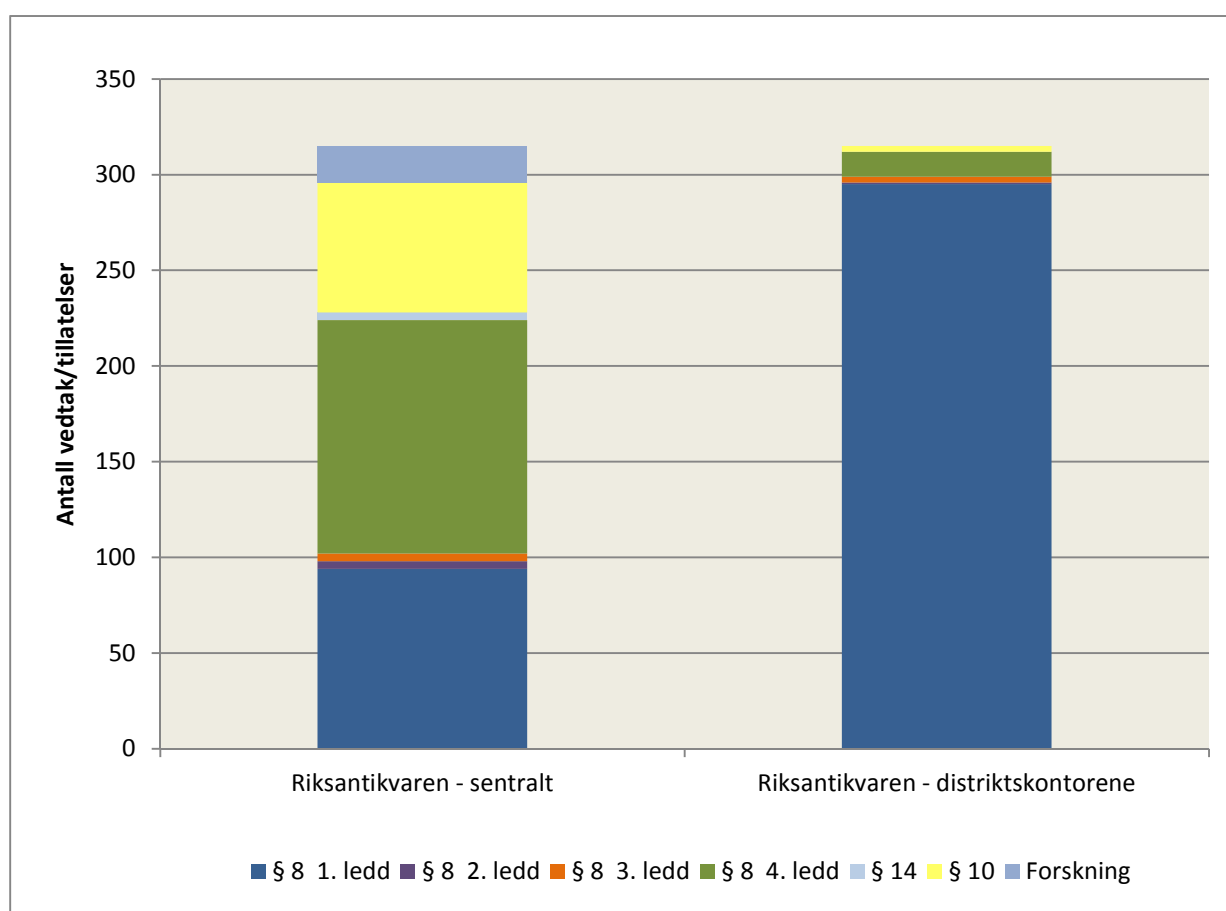
¹ Distriktskontorene håndterer saker knyttet til middelalderbyene, middelalderse kirkesteder, klostre og kirkelige anlegg, borger og befestninger. Riksantikvaren har fire distriktskontorer; i Oslo, Tønsberg, Bergen og Trondheim.

² Buskerud fylkeskommune og Sametinget deltar ikke i prøveprosjektet med delegert myndighet.

Vedtakene/planuttalelsene i 2013 omfatter:

	2012	2013	Endring
Vedtak i enkeltsaker (§§ 8 1.-3. ledd) (ikke forskning):	441	401	- 9 %
Planuttalelser (§ 8 4. ledd):	156	135	- 13 %
Vedtak om skipsfunn (§ 14)	4	4	-
Vedtak om kostnadsdekning i medhold av kulturminneloven § 10 og vedtatte reguleringsbest.:	96	71	- 26 %
Vedtak i enkeltsaker som gjelder forskningsundersøkelser (§ 8 1. ledd)	18	19	- 5 %
Sum:	715	630	- 12 %

Følgende figur viser en oversikt over ferdigbehandlede dispensasjonsvedtak/ planuttalelser og vedtak om kostnadsdekning fordelt etter sakstype (§§ 8 1.-4.ledd, 10 og 14); totalt 630 vedtak/tillatelser.

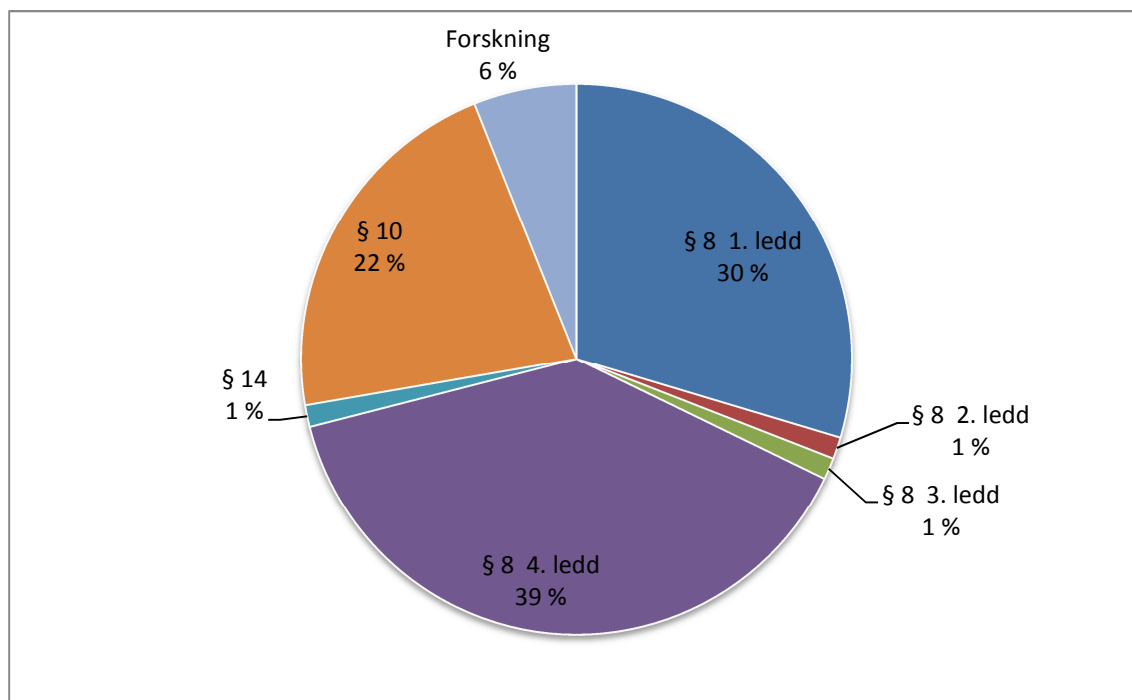

Figur 2: Vedtak og planuttalelser i KA-seksjonen sentralt og distriktskontorene i 2013

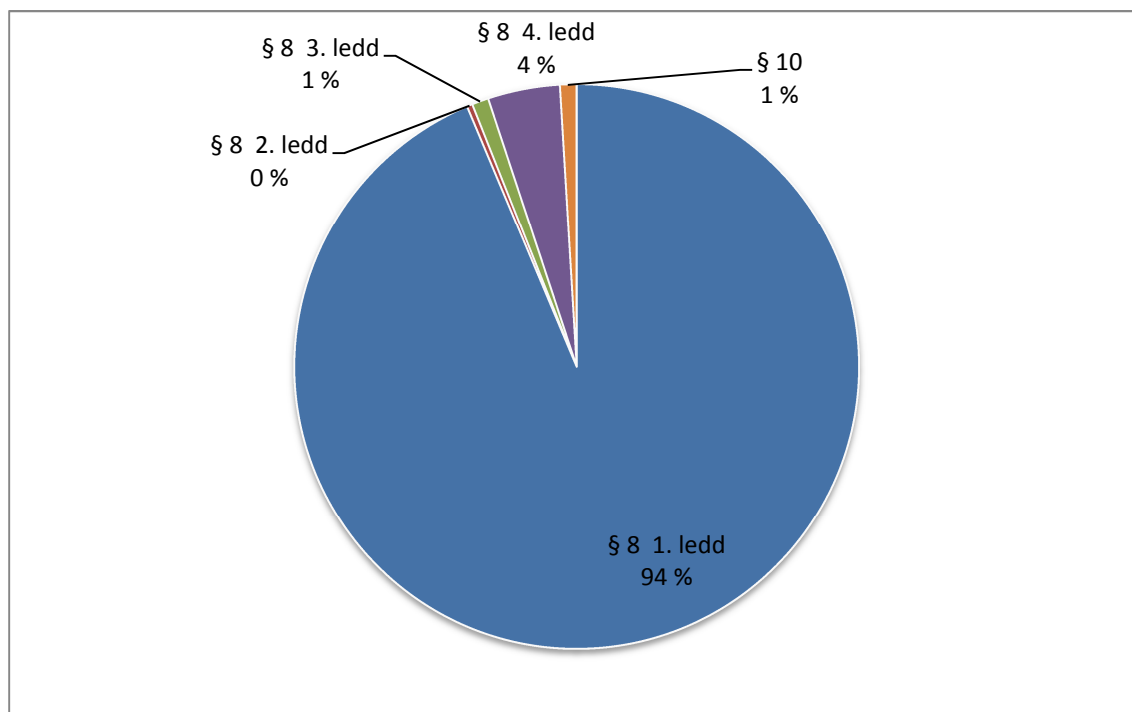
Som det fremkommer av figuren over er det stor forskjell i fordelingen av sakstyper ved KA-seksjonen sentralt og distriktskontorene, selv om saksmengden ved de to delene av seksjonen er like. Både KA-seksjonen sentralt og distriktskontorene fattet **315³** dispensasjonsvedtak/ planuttalelser og vedtak om kostnadsdekning i 2013.

³ To saker gjelder kraftlinjer som krysser fylkesgrenser, i henholdsvis Nordland og Troms, og Troms og Finnmark. Disse er regnet som to saker hver (til sammen fire saker), selv om det formelt sett kun er fattet ett vedtak i hver sak.

Ved KA-seksjonen sentralt er det en noenlunde tredelt fordeling av saksmengde på vedtak i henhold til § 8.1, planuttalelser etter § 8.4, og vedtak om kostnadsdekning i medhold av § 10. Ved distriktskontorene derimot, er nesten 95 % av sakene vedtak etter § 8.1.

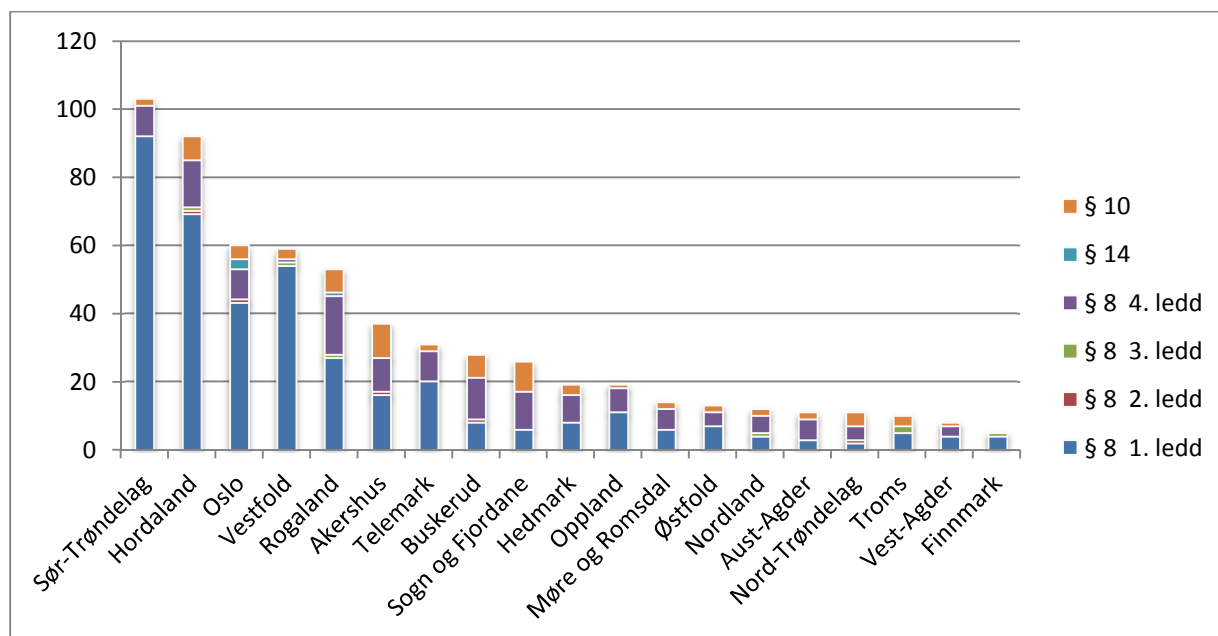

Figur 3: Fordeling av ulike saks-/ vedtakstyper ved KA-seksjonen sentralt

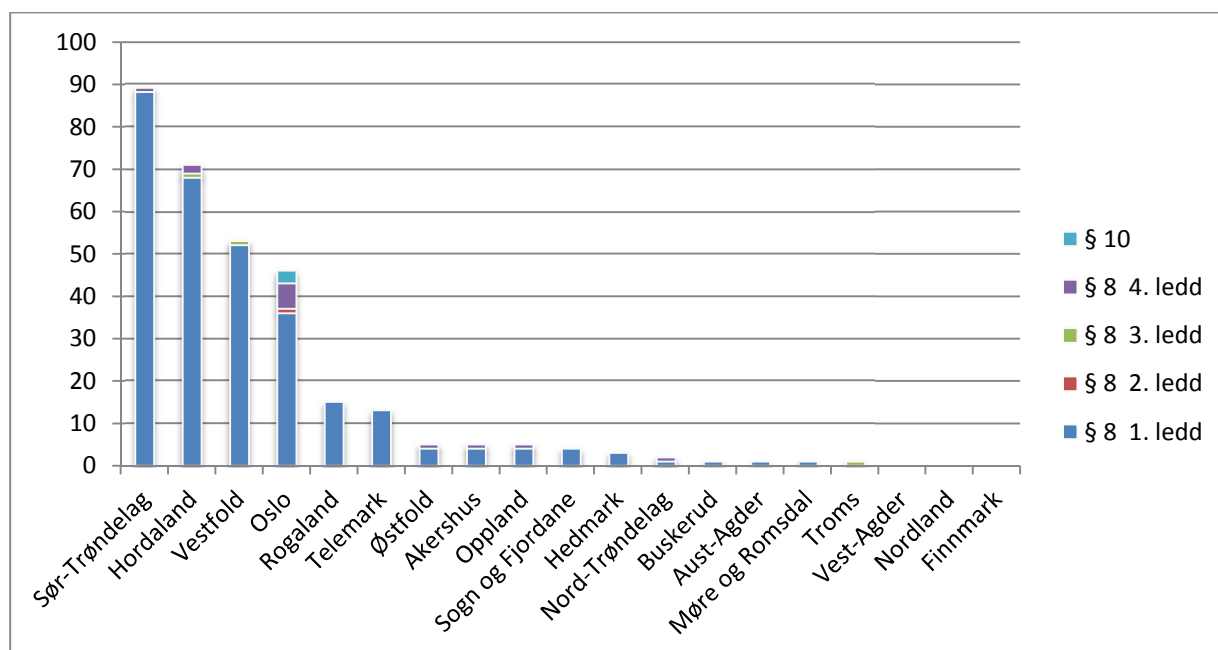
Figur 4: Fordeling av ulike saks-/ vedtakstyper ved KA-seksjonen distriktskontorene

Følgende diagram (figur 5) viser fylkesvis oversikt over dispensasjonsvedtak/planuttalelser etter kulturminneloven §§ 8 1.-4.ledd og § 14, samt vedtak om kostnadsdekning etter § 10, for hele KA-seksjonens ansvarsområde (totalt 611 saker), bortsett fra saker som gjelder forskningsundersøkelser. Diagrammet omfatter også vedtak knyttet til tiltak i middelalderbyene. Dette er hovedårsaken til at fylkene Sør-Trøndelag, Hordaland, Oslo og Vestfold ligger såpass høyt i dette diagrammet.

Figur 5: Fylkesvis fordeling av samtlige dispensasjonsvedtak/ tillatelser (helse seksjonen), bortsett fra saker som gjelder forskningsundersøkelser

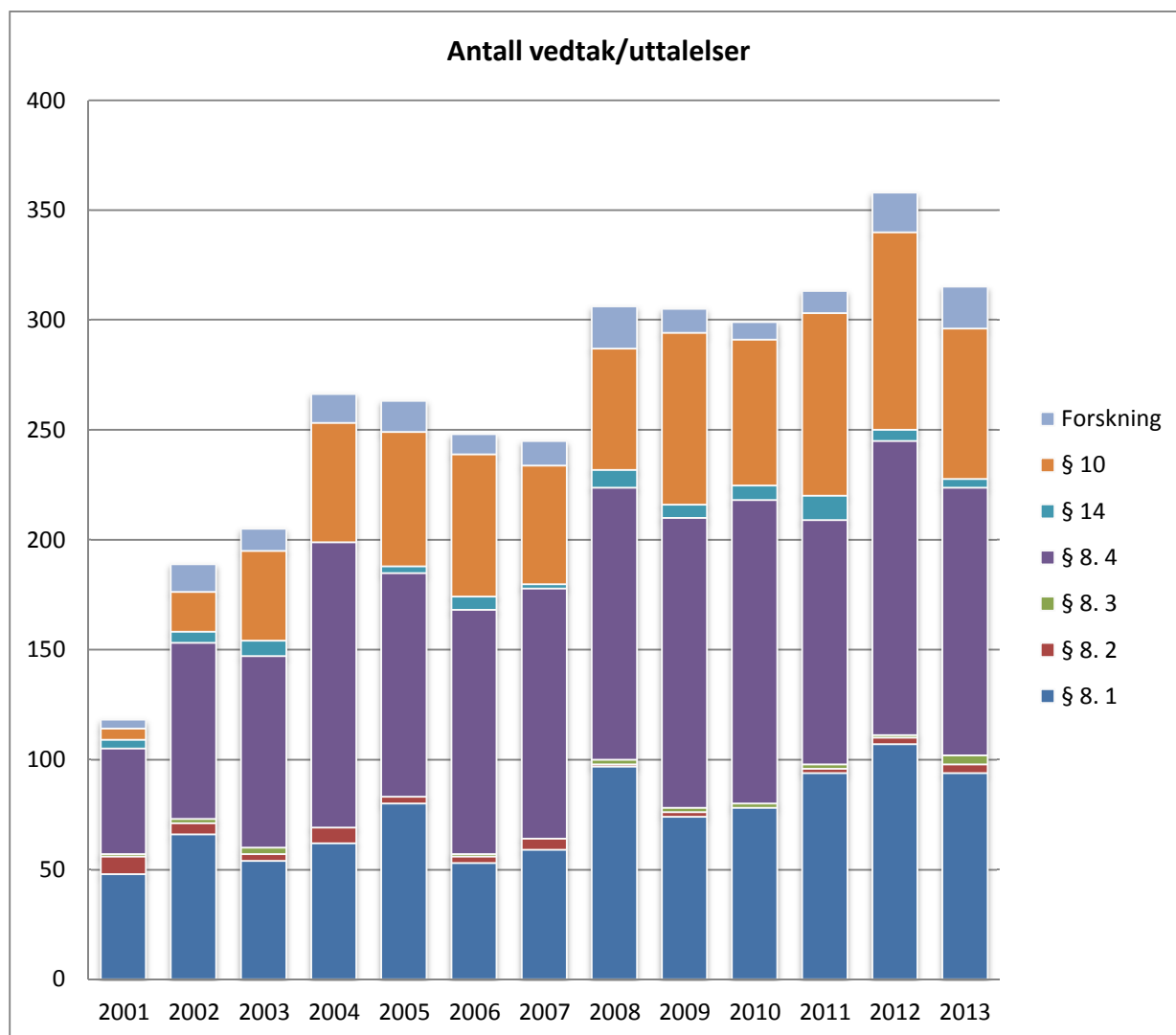
For KA-seksjonens distriktskontorers ansvarsområde er det fattet/avgitt 315 vedtak/planuttalelser etter kulturminneloven §§ 8 1.-4 ledd, samt vedtak om kostnadsdekning etter § 10. Dette er 43 færre saker enn i 2012, eller en nedgang på 12 %.

Figur 6: Fylkesvis oversikt over dispensasjonsvedtak/tillatelser (distriktskontorene)

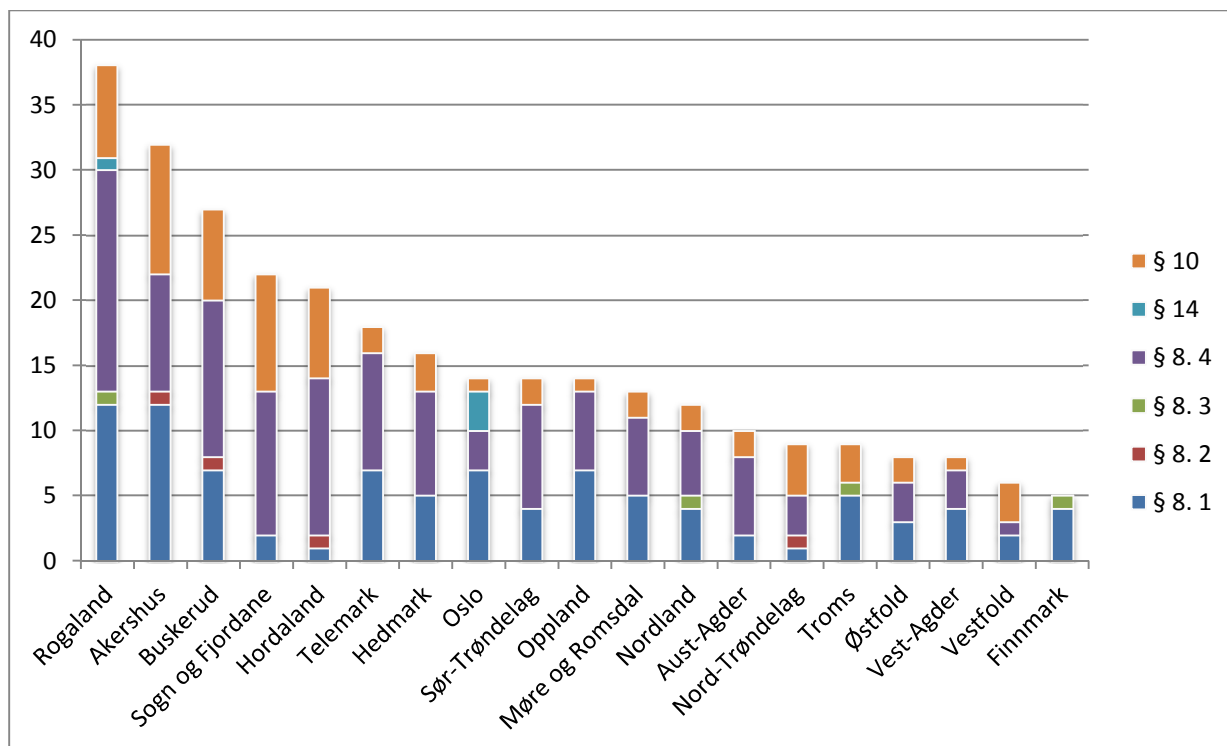
Når det gjelder tallene fra distriktskontorene er *ikke* uttalelser til arealplaner som ikke er å regne som dispensasjonsuttalelser, inkludert. KA-seksjonens distriktskontorer uttaler seg hvert år til flere slike saker.

For KA-seksjonen sentralt sitt ansvarsområde er det fattet/avgitt 315 vedtak/planuttalelser etter kulturminneloven §§ 8 1.-4. ledd og § 14, samt vedtak om fastsettelse av kostnader etter § 10. Dette er 43 færre saker enn i 2012, eller en nedgang 12 %.

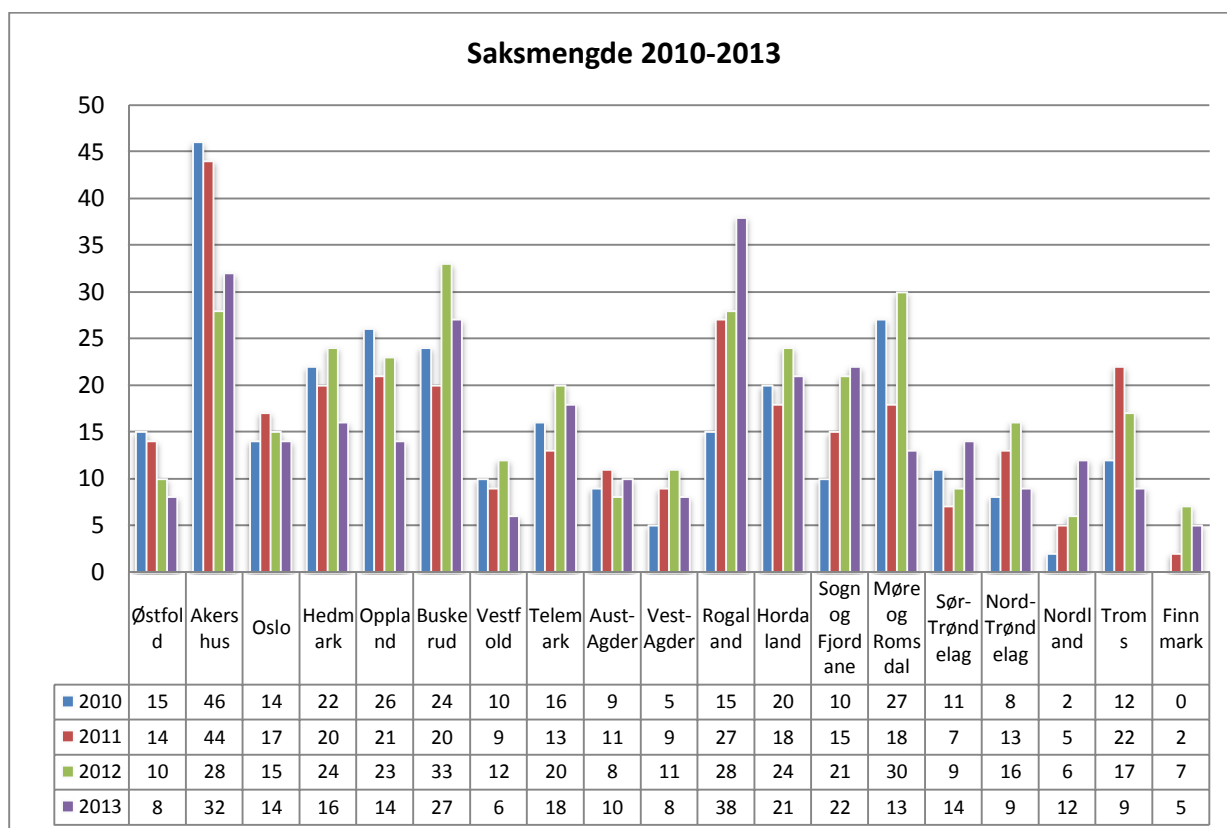

Figur 7: Utvikling i saks-/vedtaksvolum ved Riksantikvaren sentralt. Alle vedtak og uttalelser etter kulturminneloven §§ 8.1 - 8.4, 10 og 14.

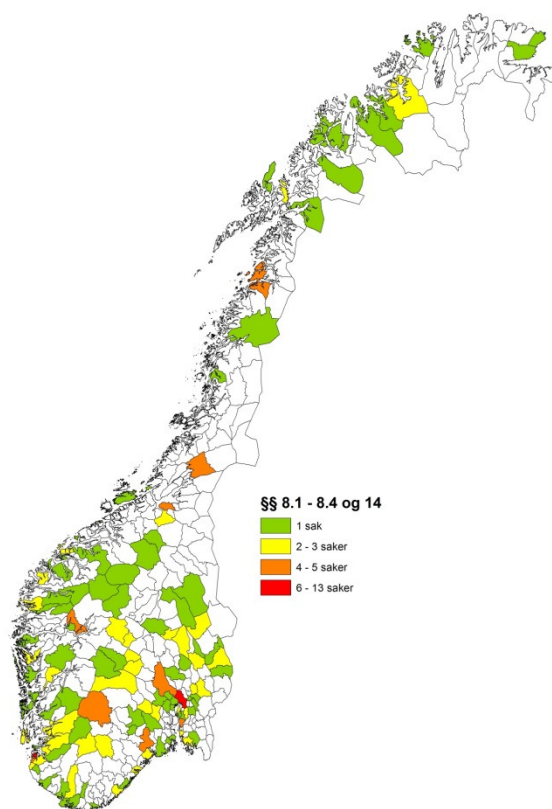

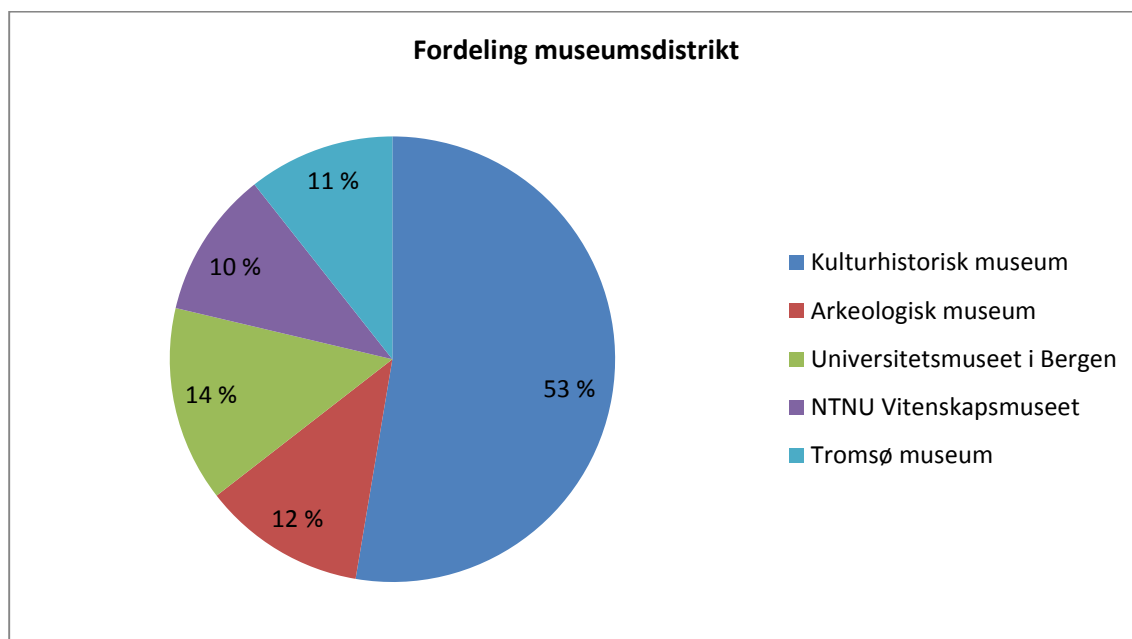
Figur 8: Fylkesvis oversikt over vedtak/uttalelser ved Riksantikvaren sentralt i 2013, inklusiv vedtak om fastsettning av kostnader i medhold av kulturminneloven § 10, bortsett fra saker som gjelder forskningsundersøkelser (19 saker). I alt 295 vedtak/uttalelser.

Figur 9: Utvikling i saks-/vedtaksvolum ved Riksantikvaren sentralt. Vedtak og uttalelser etter kulturminneloven §§ 8.1 - 8.4, 10 og 14, bortsett fra saker som gjelder forskningsundersøkelser (§ 8.1).

Figur 10: Saker/vedtak fordelt på kommuner, uten § 10 og saker som gjelder forskningsundersøkelser, KA-seksjonen sentralt. Noen få saker (< 10) gjelder saker i to ulike kommuner. Disse er regnet med for begge kommunene saken gjelder.

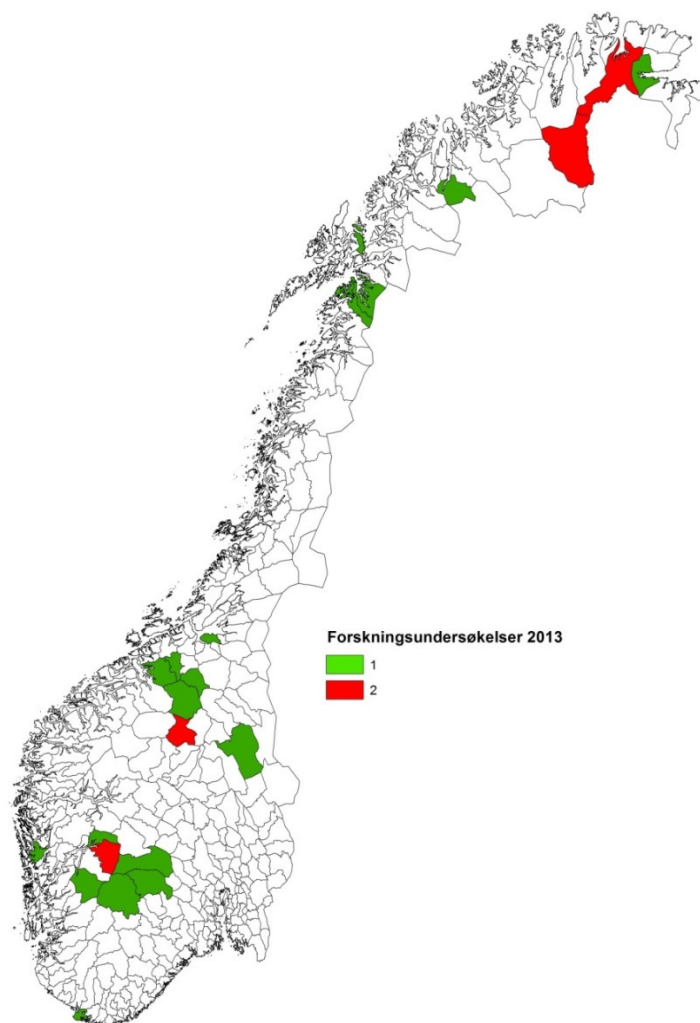

Figur 11: Saker/vedtak fordelt på museumsdistrikt, KA-seksjonen sentralt.

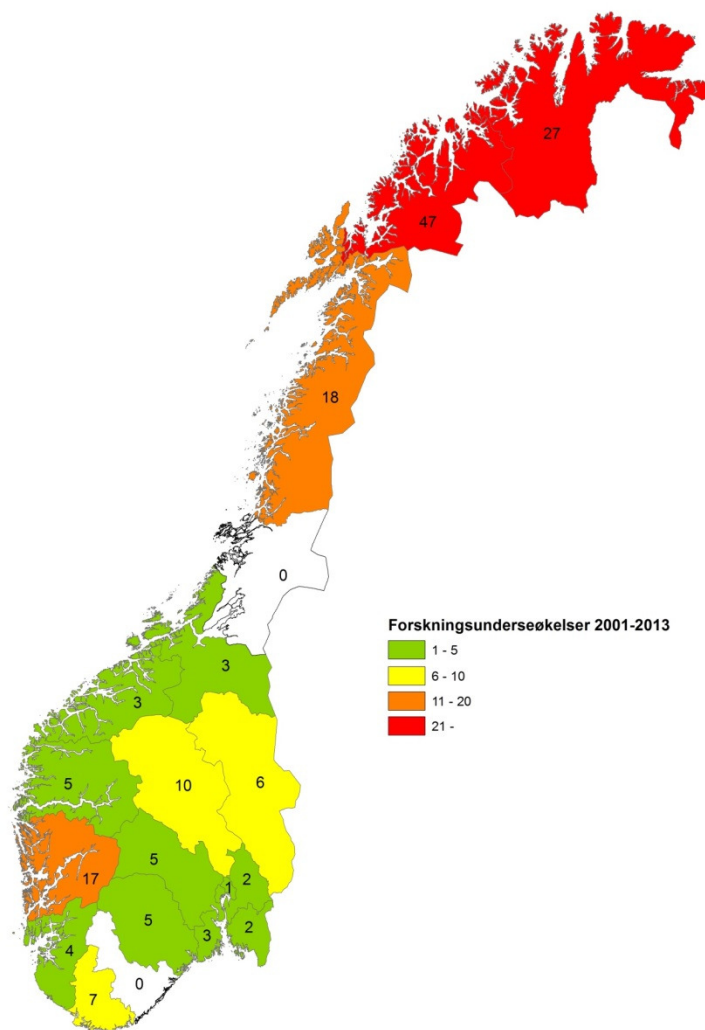
Forskningsundersøkelser

Landsdelsmuseene og sjøfartsmuseene har myndighet til å gjennomføre forskningsundersøkelser innenfor eget forvaltningsdistrikt/ansvarsområde etter kulturminneloven § 11. Andre institusjoner, som NIKU, undervisningsinstituttene der disse er skilt fra forvaltningsinstitusjonene, samt privatpersoner, må søke Riksantikvaren om tillatelse til å gjennomføre forskningsundersøkelser, på lik linje med andre typer inngrep i automatisk fredete kulturminner. Søknadene behandles etter kulturminneloven § 8 første ledd, men er i det meste av oversiktene i denne årsrapporten holdt utenfor statistikker og diagrammer. Skolegravinger og feltkurs gjennomført av institusjoner som ikke har delegert forvaltningsansvar faller også inn under denne kategorien, dersom undersøkelsene ikke gjennomføres i regi av institusjoner som har delegert slikt ansvar.

I 2013 behandlet KA-seksjonen 19 ulike søknader om forskningsundersøkelser. Enkelte søknader gjelder inngrep i kulturminner i to eller flere kommuner. Det er derfor mer enn 19 markeringer i kartet nedenfor.

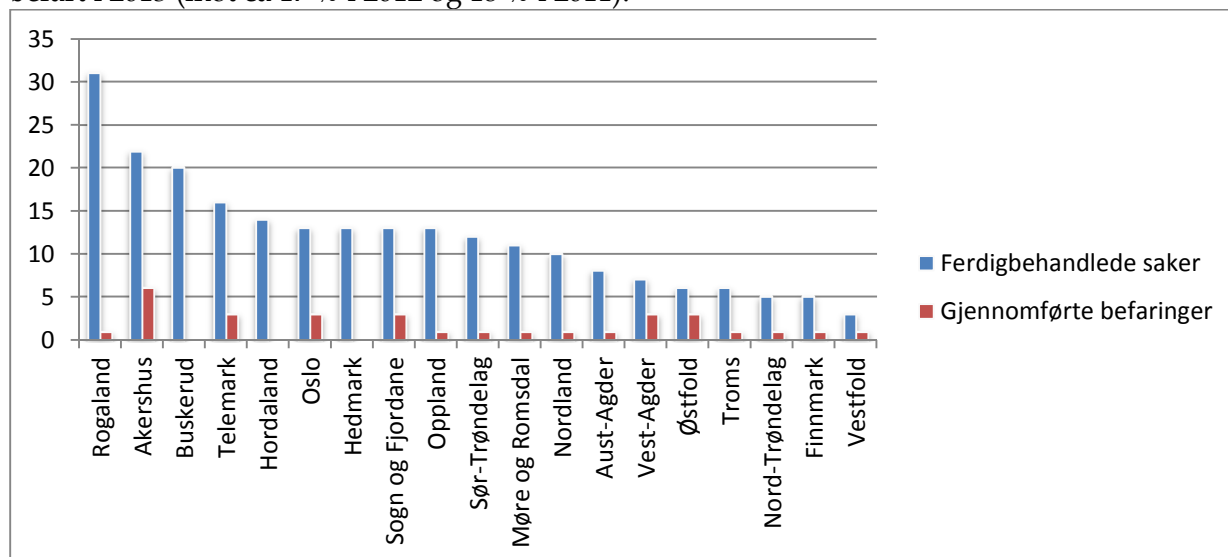
Figur 12: Forskningsundersøkelser (saker) i 2013, fordelt på kommuner.

Figur 13: Forskningsundersøkelser 2001-2013, fordelt på fylker.

3. Gjennomførte befaringer i tilknytning til dispensasjonsbehandlingen i 2013

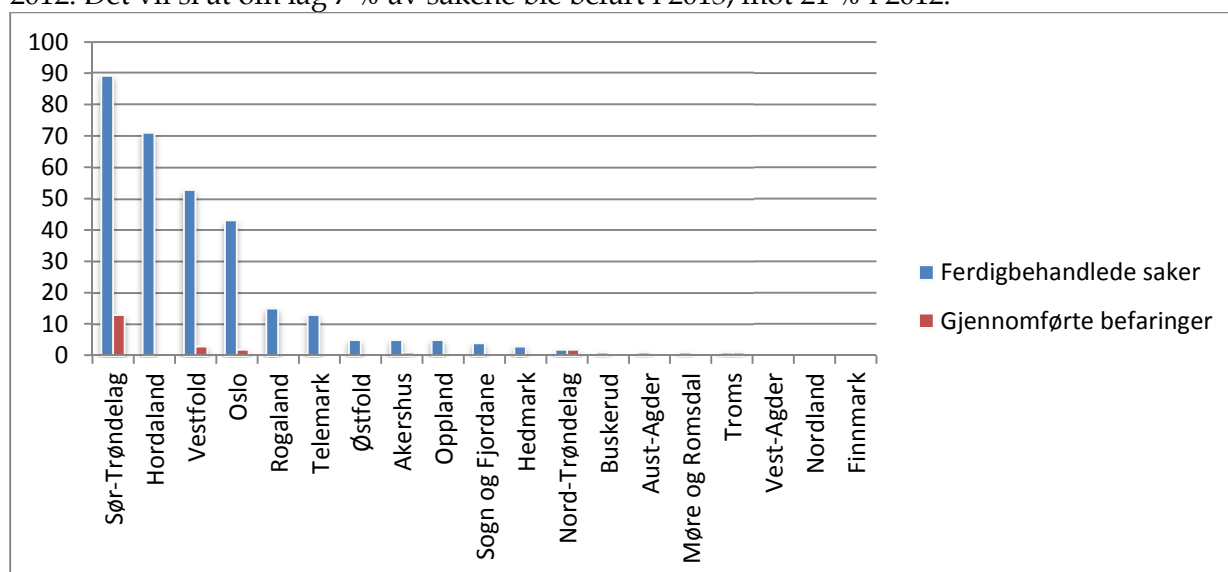
Av de 228 dispensasjonssakene (uten § 10, og uten saker som gjelder forskningsundersøkelser) som ble ferdigbehandlet ved KA-seksjonen sentralt i 2013, ble det gjennomført en eller flere befaringer i 31 av sakene, mot i 45 av sakene i 2012. Det vil si at om lag 14 % av sakene ble befart i 2013 (mot ca 17 % i 2012 og 18 % i 2011).

Figur 14: Ferdigbehandlede saker (§§ 8.1 - 8.4 og 14, bortsett fra saker som gjelder forskningsundersøkelser) i 2013 hvor det har vært gjennomført befarings. KA sentralt.

Det er viktig å være oppmerksom på at antallet befaringer *ikke* nødvendigvis gjenspeiler antall reiser. I flere fylker har det vært gjennomført befarings i flere saker ved en og samme reise i løpet av en dag.

Av de 312 dispensasjonssakene (uten § 10) som ble ferdigbehandlet ved KA-seksjonen distriktskontorene i 2013, ble det gjennomført en eller flere befaringer i 22 av sakene, mot 74 i 2012. Det vil si at om lag 7 % av sakene ble befart i 2013, mot 21 % i 2012.

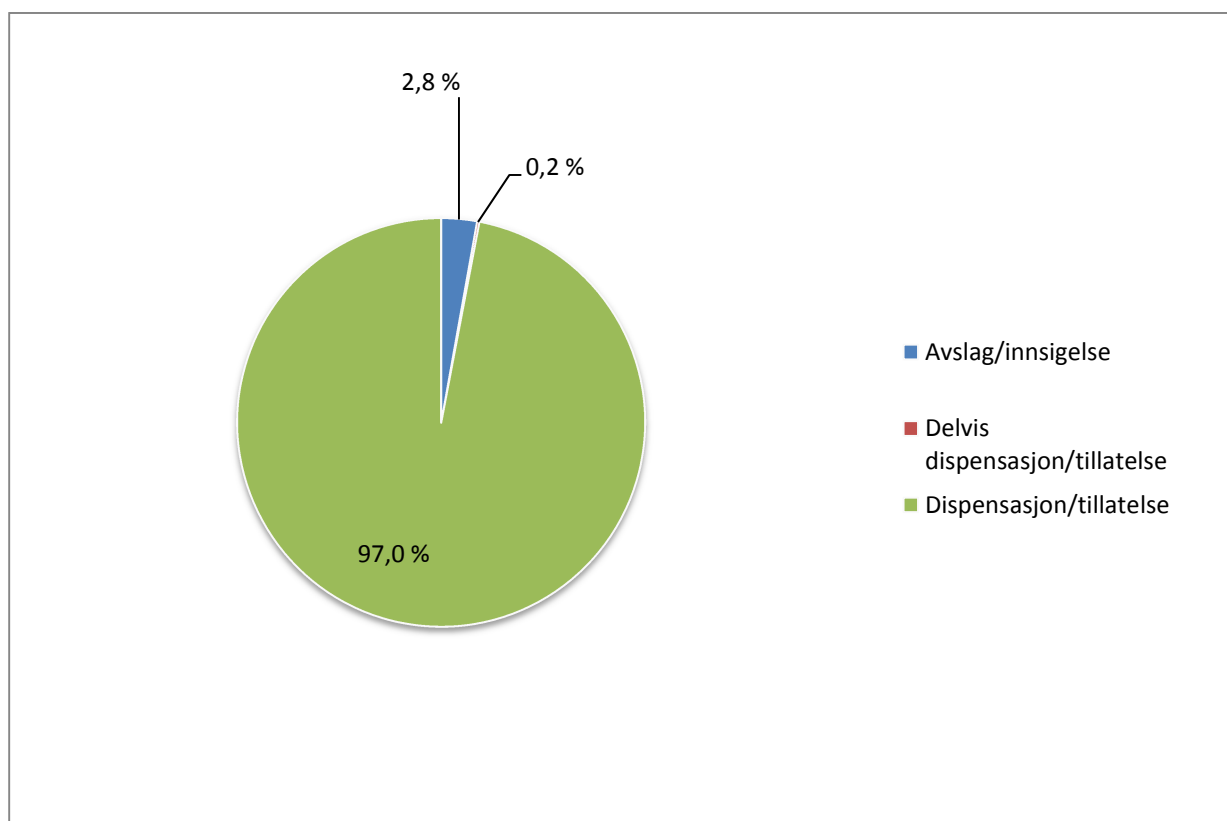

Figur 15: Ferdigbehandlede saker (§§ 8.1 - 8.4) (blått) og befaringer i 2013 (rødt). Distriktskontorenes ansvarsområde.

4. Innvilget dispensasjon/tillatelse vs. avslag/innsigelse

Av totalt 532 dispensasjonssaker i 2013 (ikke §§ 8.3 og 10) ble det innvilget dispensasjon/ gitt tillatelse i 516 saker, mens det ble gitt avslag/fremmet innsigelse i 15 saker. Det tilsvarer avslag i 2,8 % av sakene (mot 1,6 % i 2012, og 3 % i 2009, 2010 og 2011). I tillegg ble det gitt *delvis tillatelse* en sak. Det ble også fattet sju rettevedtak (§ 8.3). For distriktskontorenes ansvarsområde ble det innvilget dispensasjon/ tillatelse i 303 av 308 saker (98,4 %) mens det ble fremmet innsigelse i tre saker, og fattet tre rettevedtak (§ 8.3). For KA-seksjonen sentralt sitt ansvarsområder ble det gitt dispensasjon/ gitt tillatelse i 213 av 224 saker (95,1 %) mens det ble gitt avslag/fremmet innsigelse i ti saker, gitt *delvis tillatelse* i en sak, og fattet fire rettevedtak (§ 8.3).

Figur 16: Prosentvis fordeling av avslag/ innsigelser og dispensasjoner/ tillatelser (hele KA-seksjonen)

Det ble fremmet *innsigelse* til 6 plansaker (§ 8.4) i 2013:

Fylke	Kommune	Sted	Kulturminne	Tiltakstype	Status
Oslo	Oslo	Bispevika Nord	MA-bygrunn	Bolig, forretning mm	Uavklart, meklings i 2014
Oslo	Oslo	Bispevika Sør	MA-bygrunn	Bolig, forretning mm	Uavklart, meklings i 2014
Oslo	Oslo	Kongsbakke-allmenningen	MA-bygrunn	Bolig, forretning mm	Uavklart, meklings i 2014
Sør-Trøndelag	Skaun	Skaun kirke	MA-kirkested	Kirkegård	Uavklart
Nord-Trøndelag	Overhalla	Skage kirkested	MA-kirkested	Boligbygging	Tatt til følge, plan endret
Aust-Agder	Risør	Kallarberget	Steinalderlokaliteter	Hyttebygging	Tatt til følge, plan endret

Det ble gitt helt *eller delvis* avslag på åtte søknader etter kulturminneloven §§ 8.1 i 2013⁴:

Fylke	Kommune	Sted	Kulturminne	Tiltakstype	Status
Akershus	Nes	Runni	Gravhaug	To eneboliger	Endelig
Akershus	Asker	Solli	Vegfar, åkerterrasser, rydningsrøyser	Ridebane	Endelig
Oppland	Gran	Klauvstad	Rydningsrøyser	Nydyrking	Endelig
Telemark	Skien	Gulsetlia	Gravhaug	Bolig og garasje	Ny søknad med endret plassering av bolig og garasje godkjent i nytt vedtak
Telemark	Fyresdal	Svalastog	Runestein	Flytting av stein	Vedtak påklaget. Ikke avklart
Vest-Agder	Flekkefjord	Flikka	Gravhaug	Tilbygg på enebolig	Klage oversendt MD. Ikke avgjort.
Sogn og Fjordane	Gloppen	Fitje	Gravhaug	Bolig	Enighet om ny plassering
Sør-Trøndelag	Hitra	Melandsjø	Koksteinshaug	Garasjer	Endelig
Troms	Skjervøy	Haukøyhamn	Steinaldertufter	Fritidsbolig	Klage oversendt MD. Ikke avgjort.
<i>Nordland</i>	<i>Andøy</i>	<i>Andenes</i>	<i>Gårdshaug</i>	<i>Leilighetskompleks</i>	<i>Delvis tillatelse. Tillatelse til bygging av leiligheter, avslag for bygging av garasjeanlegg</i>

Det ble fattet sju rettevedtak etter kulturminneloven § 8.3 i 2013:

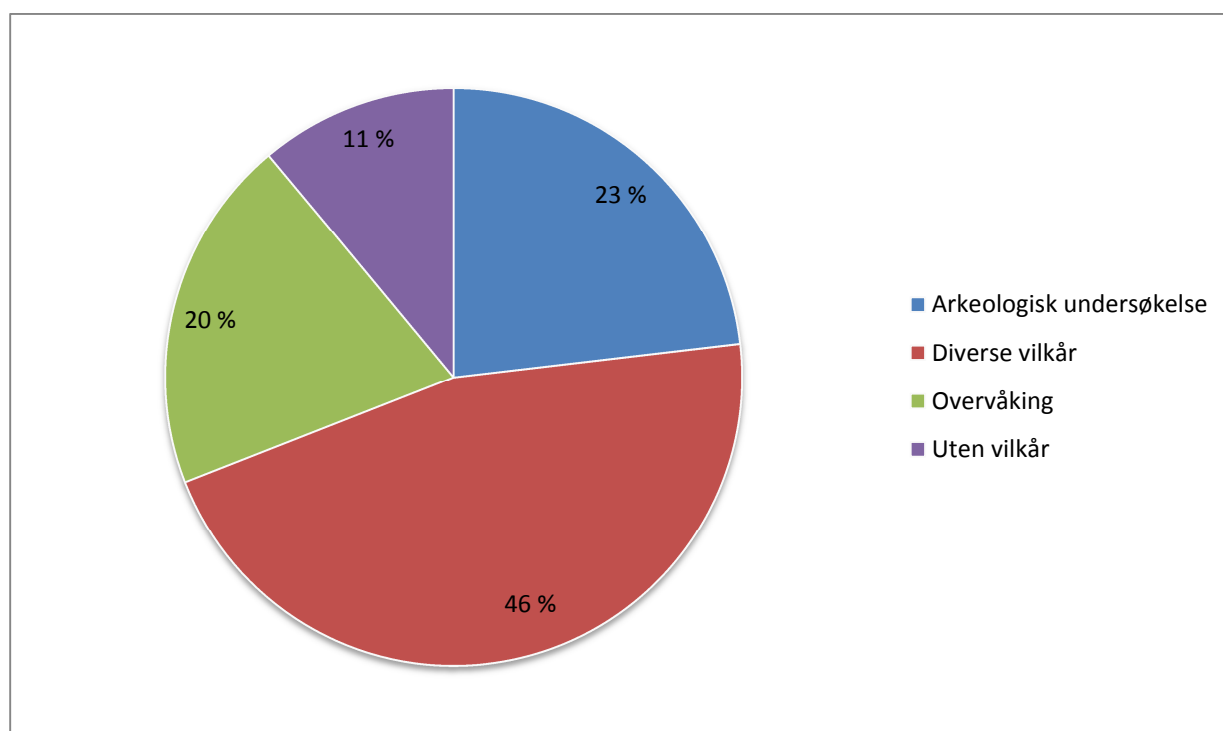
Fylke	Kommune	Sted	Kulturminne	Tiltakstype	Status
Vestfold	Tønsberg	Nedre Langgate	MA-bygrunn	Gravearbeid	Påklaget, uavklart
Rogaland	Forsand	Heimdal	Gravfelt	Ridebane	Påklaget. Avvist av RA.
Hordaland	Bergen	Nedre Korskirkeallmenning	MA-bygrunn	Gravearbeid	Akseptert av tiltakshaver
Nordland	Evenes	Bogen	Gårdshaug	Tilbygg bolig	Påklaget, uavklart
Troms	Tromsø	Skansen	MA-bygrunn	Diverse arbeider	Akseptert av tiltakshaver
Troms	Tromsø	Storslett	Steinalderboplass	Veibygging	Påklaget, uavklart
Finnmark	Vadsø	Høyvikhaugen	Steinaldertufter	Skade ved anleggsarbeid	Akseptert av tiltakshaver

⁴ Det ble ikke gitt avslag etter kulturminneloven §§ 8.2, 8.3 eller 14 i 2013

5. Gitte dispensasjoner - vedtak og vilkår

I 2013 ble det for hele seksjonens ansvarsområde innvilget dispensasjon/ gitt tillatelse (helt eller delvis) i 514 saker etter kulturminneloven §§ 8.1., 8.2. og 8.4. ledd. Dispensasjon/tillatelse ble gitt på følgende vilkår:

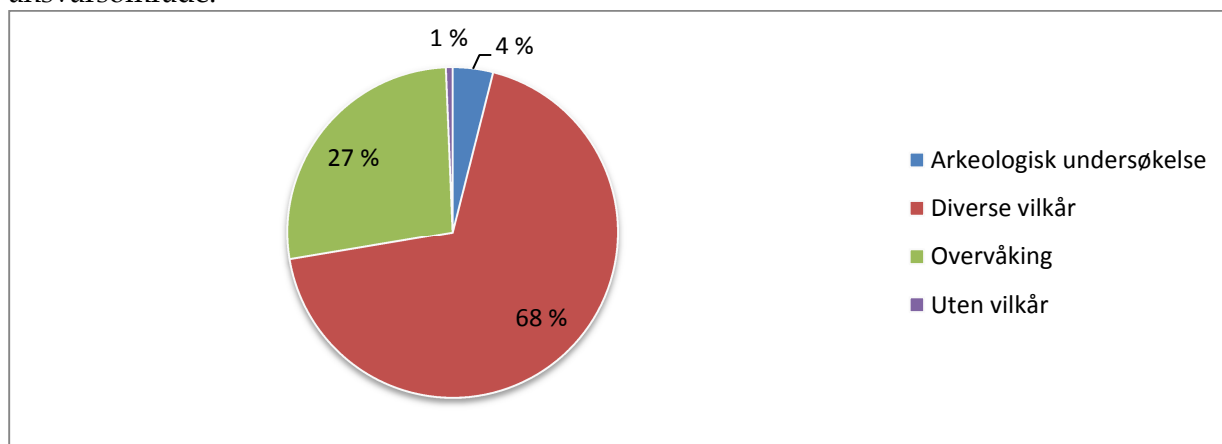
Type vilkår	Antall saker	Fordeling i forhold til seksjonens ansvarsområder	
		KA-sentralt	KA-distriktskontor
Arkeologisk undersøkelse	119	107	12
Diverse vilkår	236	28	208
Overvåking	102	20	82
Uten vilkår	57	55	2
Sum	514	210	304

Figur 17: Vilkår ved tillatelse til inngrep i automatisk fredete kulturminner 2013. Hele KA-seksjonen.

Når det gjelder dispensasjonssaker etter kulturminneloven § 14 som gjelder skipsfunn m.v. ble det stilt vilkår om arkeologisk undersøkelse i tre av fire saker i 2013, og arkeologisk overvåking i den fjerde saken.

Følgende diagram viser en prosentvis andel av hva slags vilkår som ble stilt i de dispensasjoner/ tillatelser som ble gitt i 2013 innen KA seksjonens distriktskontorene ansvarsområde.

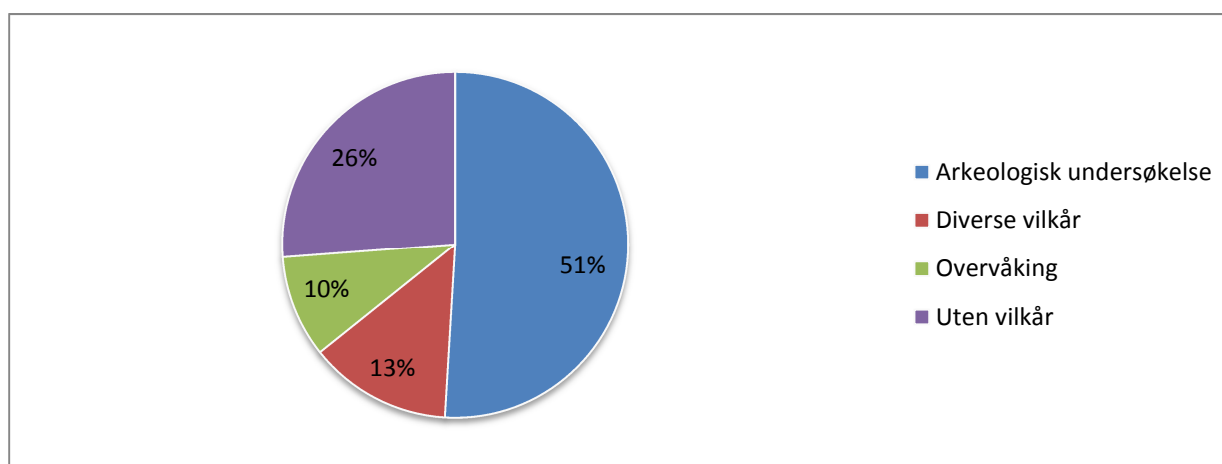

Figur 18: Prosentvis fordeling av vilkår (distriktskontorene)

Totalt 304 saker (uten avslag og rettevedtak etter § 8.3). Andelen "arkeologisk undersøkelse" (4 %) er lavere enn i 2012 (10 %), men omtrent på samme nivå som i 2011 (5 %) og 2010 (3 %).

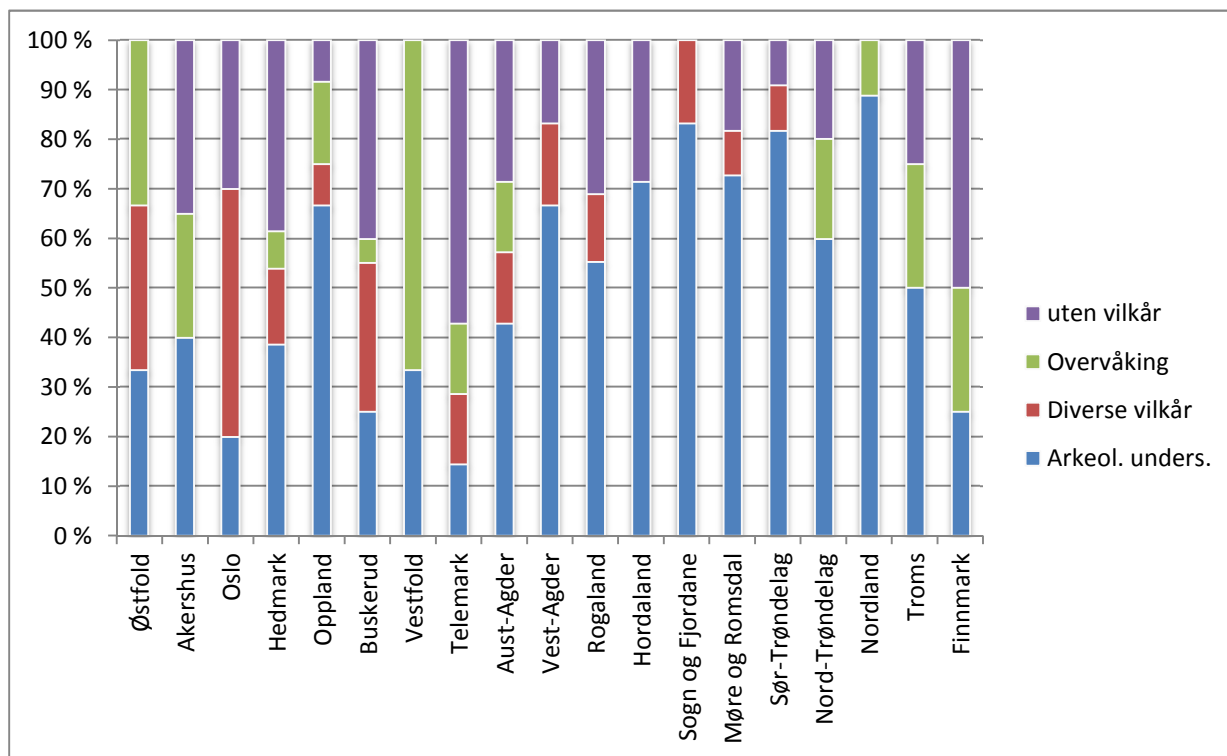
Den store andelen «diverse vilkår» omfatter i all hovedsak saker hvor det stilles krav til gravedybde eller at tiltak må følge eksisterende grøfter. Særlig mange små gravinger for kabler (VAV/ fiber/ strøm) i middelalderbyene faller inn under denne kategorien. Det er kun unntaksvis at «diverse vilkår» innebærer kostnader i henhold til kulturminneloven § 10. I kun en av sakene fra 2013 med «diverse vilkår» ble det stilt krav om kostnadsdekning etter kulturminneloven § 10.

Neste diagram viser en prosentvis andel av hva slags vilkår som ble stilt i de dispensasjoner/ tillatelser som ble gitt i 2013 innen KA-seksjonen sentralt sitt ansvarsområde, bortsett fra saker etter kulturminneloven § 14. Totalt ble det gitt helt eller delvis dispensasjon/ tillatelse i 210 saker etter kulturminneloven §§ 8.1, 8.2 og 8.4 ledd. Andelen «arkeologisk undersøkelse» (51 %) er 3 % høyere enn i 2012, men 5 % lavere enn i 2010 og 2011. Fordelingen av «diverse vilkår», «overvåking» og uten vilkår er også jevnt stabil innenfor +/- 2 % i forhold til 2012.

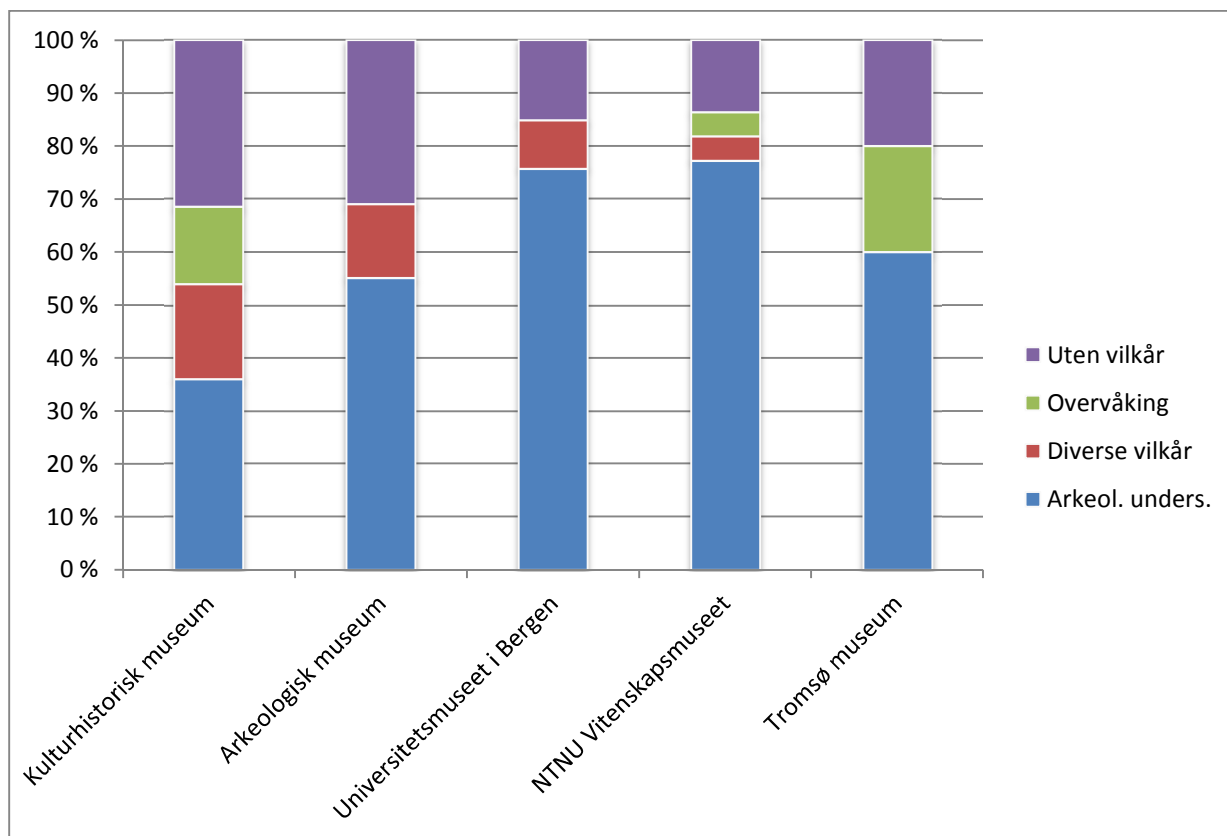

Figur 19: Prosentvis fordeling av vilkår (KA-sentralt), uten saker etter kulturminneloven § 14. Totalt 210 saker.

Fordelingen av ulike vilkår varierer imidlertid en god del mellom de ulike fylkene, og mellom ulike museumsdistrikt.

Figur 20: Prosentvis fordeling av ulike vilkår (KA-sentralt), fordelt etter fylker. Totalt 210 saker.

Figur 21: Fordeling av ulike vilkår i de ulike landsdelsmuseenes distrikter (KA-sentralt) i 2013.

6. Fylkeskommunenes, museenes og Riksantikvarens vurderinger i dispensasjonsspørsmål

Av 224 vedtak/uttalelser i §§ 8.1-, 8.2-, 8.4- og 14-saker, hadde KA-seksjonen sentralt annen vurdering enn fylkeskommunen og/eller museene i 13 saker (5,8 %) i 2013.

Sak	Fylke	Kommune	Fylkets anbefaling	Museets anbefaling	RAs avgjørelse
13/00931	Vest-Agder	Kvinesdal	frarår	frarår	tillatelse
13/00587	Aust-Agder	Grimstad	tilråd	frarår	avslag
07/01428	Oppland	Gran	tilråd	frarår	avslag
13/02194	Sør-Trøndelag	Hitra	tilråd	frarår	avslag
12/01548	Telemark	Skien	tilråd	frarår	avslag
13/01346	Telemark	Fyresdal	tilråd	frarår	avslag
13/00448	Hedmark	Ringsaker	tilråd	delvis frarådning	tillatelse
12/02831	Oppland	Vestre Slidre	tilråd	frarår	tillatelse
12/00427	Oslo	Oslo	tilråd	frarår	tillatelse
08/00762	Oslo	Oslo	tilråd	frarår	tillatelse
13/00051	Vestfold	Stokke	tilråd	frarår	tillatelse
13/03006	Vestfold	Tønsberg	tilråd	frarår	tillatelse
07/00378	Østfold	Rygge	tilråd	frarår	tillatelse

KA-seksjonen sentralt mottok uttalelse med anbefaling fra fylkeskommune/Sameting i 217 saker i 2013. Riksantikvaren var helt uenig i fylkeskommunens anbefaling i seks av disse sakene (2,7 %). I fem av disse sakene anbefalte fylkeskommunen å gi tillatelse til tiltak i saker som Riksantikvaren ga avslag i. I en av sakene hadde fylkeskommunen en strengere vurdering enn Riksantikvaren.

KA-seksjonen sentralt mottok uttalelse fra museene (inkludert sjøfartsmuseene) i 213 saker i 2013. Riksantikvaren var ikke enig i museets anbefaling i sju av disse sakene (3,3 %), og delvis uenig i en av sakene (0,5 %). I alle sakene frarådte landsdelsmuseene dispensasjon i saker hvor Riksantikvaren ga tillatelse.

I kun en sak var Riksantikvaren uenig med *både* fylkeskommunen og museet. Fylkeskommunene og museene ga ulike anbefalinger i 12 saker.

Til tross for et lavt antall saker, kan det synes som om fylkeskommunene har en mindre restriktiv dispensasjonsanbefaling enn Riksantikvarens avgjørelser, mens museene har en strengere dispensasjonsanbefaling.

7. Klagesaker og avgjørelser i MD

Klagesaker

Åtte vedtak etter kulturminneloven §§ 8 1.-3. ledd, 10 og 14 er påklagd i 2013

Sak	Fylke	Kommune	Sted	Klage på §	RAs klagevurdering	Status MD
13/01563	Vestfold	Tønsberg	Nedre Langgate	§ 8.3	Under behandling hos RA	
13/01346	Telemark	Fyresdal	Svalastog	§ 8.1	Under behandling hos RA	
13/01241	Vest-Agder	Kvinesdal	Håland	§ 8.1	Vedtak opprettholdt, oversendt kommunen som rette instans	Ikke oversendt
13/01258	Vest-Agder	Flekkefjord	Flikka	§ 8.1	Vedtak om avslag opprettholdt.	Under behandling
12/02519	Rogaland	Forsand	Heimdal	§ 8.3	Klage avvist fra behandling	Ikke oversendt
13/00043	Nordland	Evenes	Bogen	§ 8.3	Under behandling hos RA	
12/01635	Troms	Skjervøy	Haukøyhamn	§ 8.1	Vedtak om avslag opprettholdt	Under behandling
12/02638	Troms	Tromsø	Storslett	§ 8.3	Under behandling hos RA	

Avgjørelser i MD

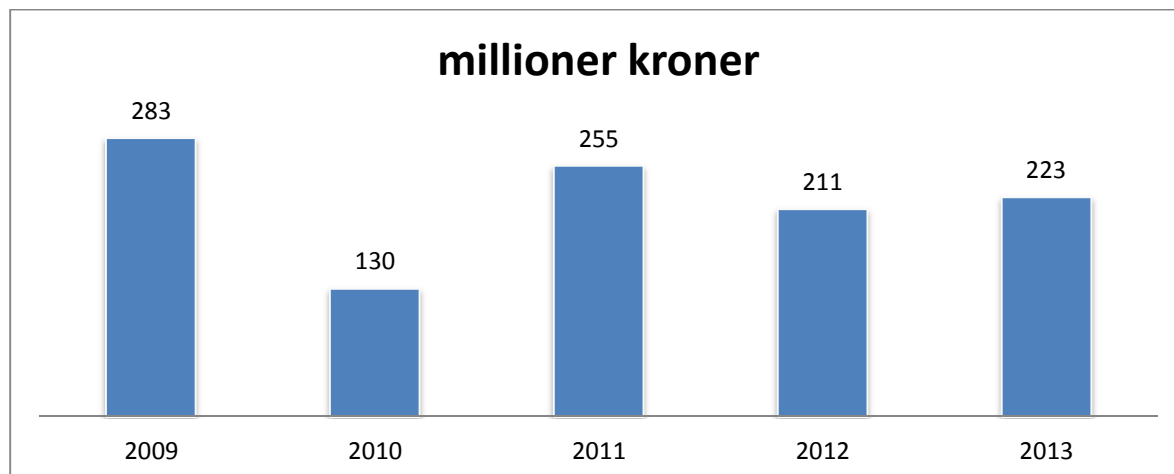
Sju vedtak etter kulturminneloven §§ 8. 1.-3. ledd, 10 og 14 er avgjort av MD i 2013

Sak	Fylke	Kommune	Sted	Klage på §	MDs klagevurdering/vurdering av innsigelse
12/00397	Hedmark	Stange	Elton Østre	§ 8.1 (avslag)	MD opprettholder RAs vedtak
12/01636	Vest-Agder	Lyngdal	Indre Revøy	§ 8.1 (avslag)	MD opprettholder RAs vedtak
09/00343	Vestfold	Andebu	Kodal kirke	§ 8.1 (avslag)	MD omgjør RAs vedtak
09/01459	Møre og Romsdal	Smøla	Edøy	§ 8.1 (avslag)	MD omgjør delvis RAs vedtak
07/01482	Sør-Trøndelag	Trondheim	Presidentveita	§ 10	MD opprettholder RAs vedtak
08/02694	Rogaland	Klepp	Øvre Øksnevad	§ 10	MD opphever RAs vedtak på grunn av feil rettsanvendelse. Returnert for ny behandling
10/02497	Oslo	Oslo	Bjørvika	§ 10	MD opphever deler av RAs vedtak, og mener det er ugyldig

Ingen innsigelsessaker vedr. automatisk fredete arkeologiske kulturminner er avgjort av MD i 2013

8. Kostnader og sakstyper

KA-seksjonen har i 2013 fattet vedtak om kostnadsdekning for i alt ca 223 millioner kroner (**tallene er basert på vedtatte maksimumsbudsjett, ikke endelige kostnader**). Dette er en økning på rundt 12 millioner kroner (ca 5,7 %) i forhold til 2012. Over tid varierer imidlertid budsjettene en god del, og det er særlig noen få store budsjetter som blir utslagsgivende.

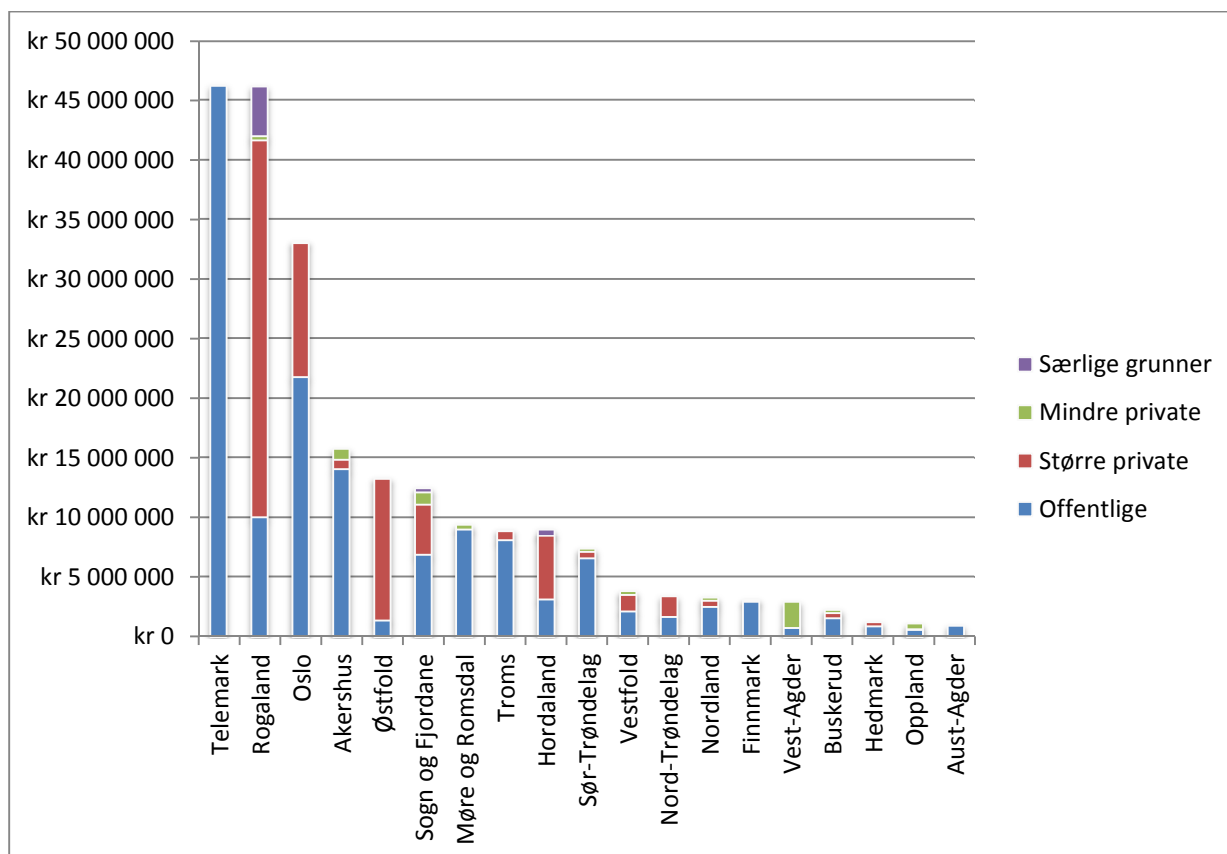
Figur 22: Vedtak om kostnader over tid, avrundet til hele millioner kroner

Av de 223 millionene ble det gjort vedtak om statlig kostnadsdekning (post 72.1; mindre, private tiltak og særlige grunner) for nesten 12 millioner.

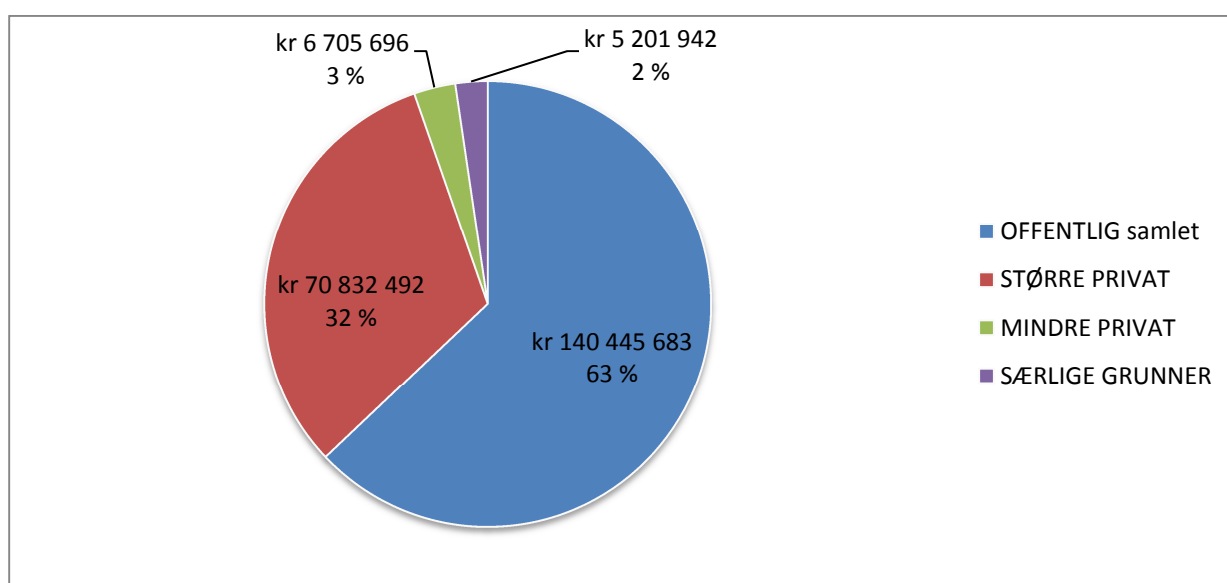
Det er viktig å understreke at disse tallene også inneholder en del prosjekter som aldri blir realisert, så de kan ikke brukes direkte som et mål på omsetning/aktivitet innen fagfeltet i 2013.

Sakstype	Total budsjettramme 2012	Total budsjettramme 2013	Totalbudsjett fordelt i forhold til seksjonens ansvarsområde	
			KA-sentralt	KA-distriktskontor
§ 8.1	Kr 42 240 602	Kr 46 491 367	Kr 24 228 352	Kr 22 263 015
§ 8.2	Kr 856 000	Kr 1 367 487	Kr 966 440	Kr 401 047
§ 8.3	Kr 207 880	Kr 4 598 419	Kr 4 214 402	Kr 384 017
§ 10	Kr 157 972 849	Kr 158 785 050	Kr 151 265 078	Kr 7 519 972
§ 14	Kr 9 839 252	Kr 11 943 490	Kr 11 943 490	
SUM	Kr 211 116 583	Kr 223 185 813	Kr 192 617 762	Kr 30 568 051

Følgende figur viser en fylkesvis fordeling av de budsjetterte kostnadene innenfor kategoriene «offentlig tiltak», «større, private tiltak», «mindre, private tiltak», og «særlige grunner». Staten, ved Riksantikvaren, dekker utgiftene i saker definert som mindre, private tiltak, samt helt eller delvis når det foreligger «særlige grunner». Kategorien «ukjent» gjelder et fåtall saker hvor det ikke er registrert hvilken kategori saken tilhører. Tallene omfatter hele seksjonens ansvarsområde.

Figur 23: Fylkesvis fordeling av vedtak om kostnader i 2013, hele KA-seksjonens ansvarsområde.

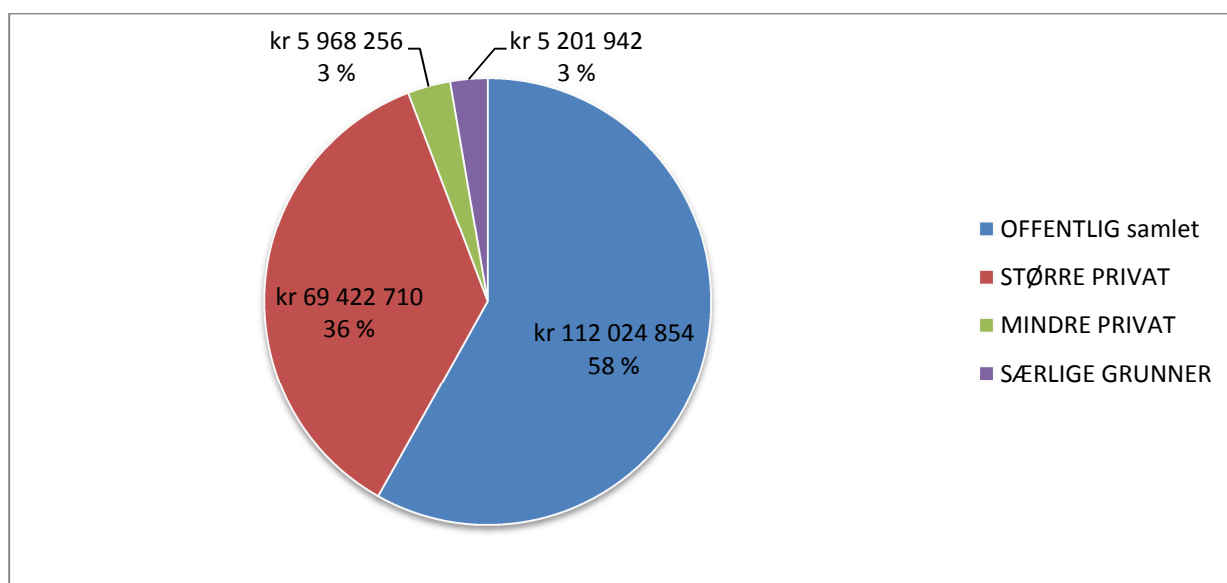
Figur 24: Samlet fordeling av kostnader til arkeologiske undersøkelser, basert på vedtak om maksimumsbudsjetter

Åtte saker hadde i 2013 budsjetter på over 5 millioner kroner. To av disse var knyttet til § 14 (skipsfunn) i Bjørvika, en sak var vedtak etter § 8.1 (knyttet til middelalderbyen i Bjørvika), og fem saker gjaldt § 10-saker knytta til realisering av reguleringsplaner.

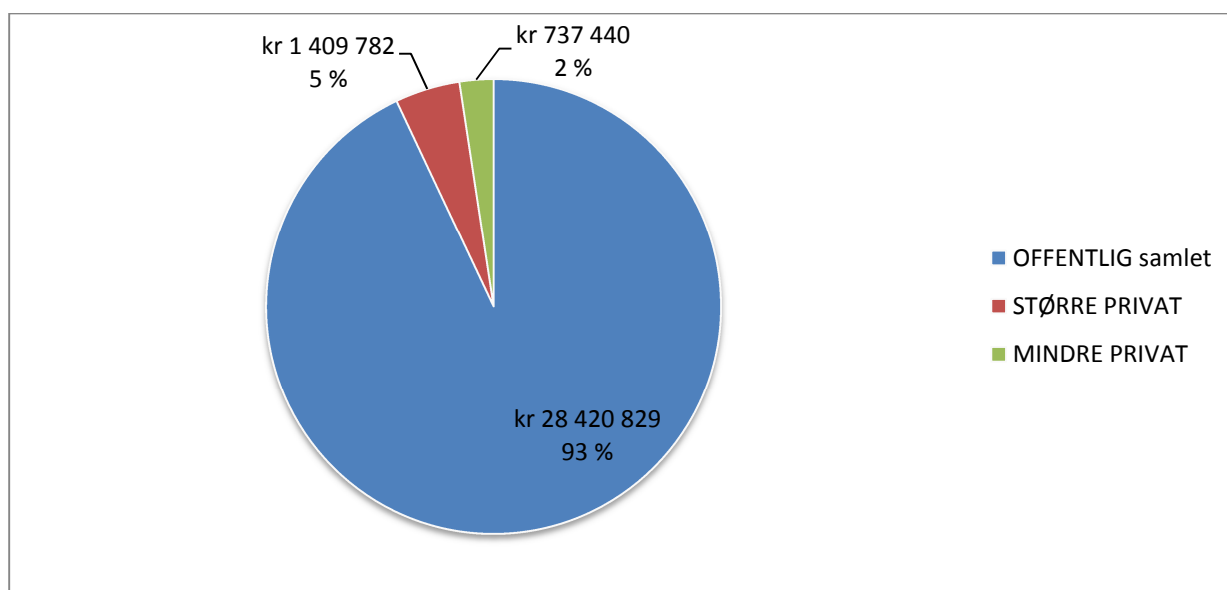
Det største vedtatte budsjettet i 2013 var på kr 45 751 297,- i forbindelse med ny E18 gjennom Bamble i Telemark.

De åtte største sakene hadde samlede budsjetter på nesten 116 millioner kroner, eller mer enn 50 % av alle kostnadene i 2013.

Kostnadsfordelingen mellom offentlige-, større private-, mindre private tiltak og særlige grunner varierer en god del mellom KA-seksjonen sentralt og distriktskontorene.

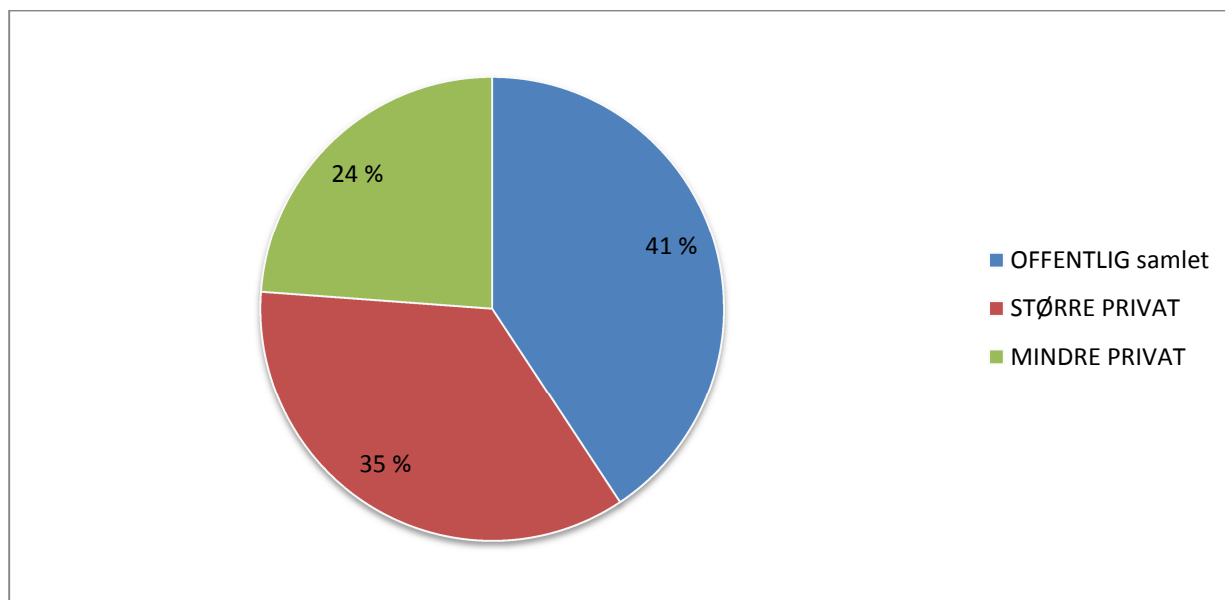
Figur 25: Kostnadsfordeling KA-seksjonen sentralt. I alt kr 192 617 762,-

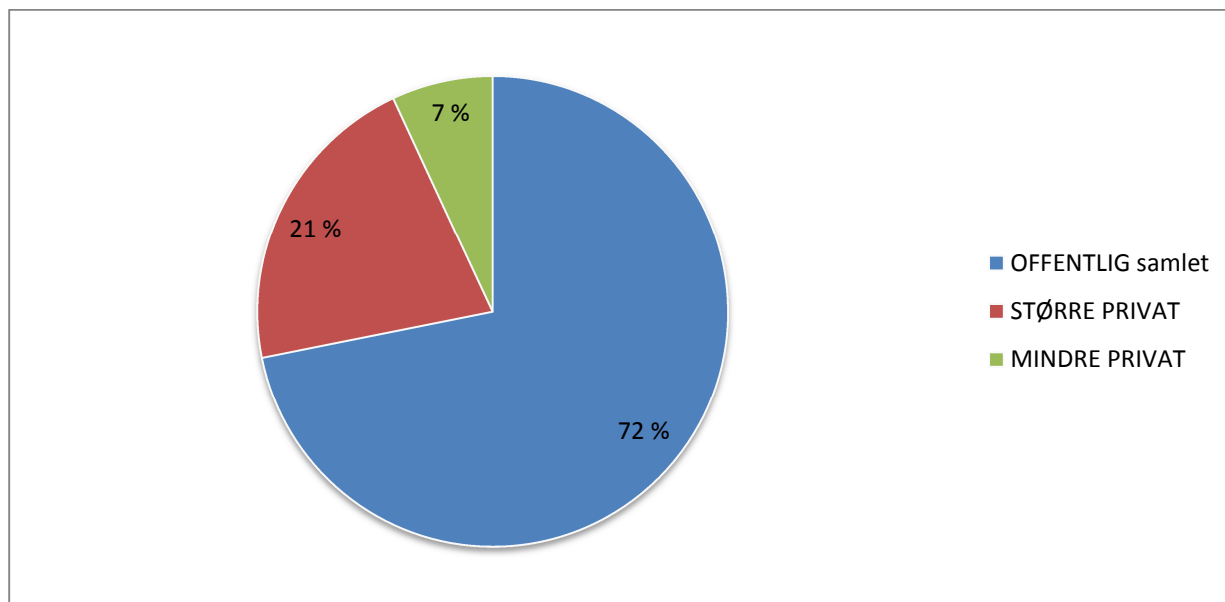
Figur 26: Kostnadsfordeling KA-seksjonen distriktskontorene. I alt kr 30 568 051,-

Dersom en sammenligner kostnadsfordelingen med fordelingen av saker innenfor kategoriene «offentlige-», «større private-» og «mindre private tiltak», ser vi at kostnadsandelen for offentlige tiltak ikke samsvarer med saksfordelingen (sammenlign med forrige side). For KA-seksjonen sentralt utgjør for eksempel offentlige tiltak 41 % av sakene, men de representerer 58 % av kostnadene. For distriktskontorene utgjør offentlige tiltak 72 % av sakene, men de representerer 93 % av kostnadene. Dette er naturligvis fordi offentlige tiltak ofte er svært omfattende i forhold til private tiltak.

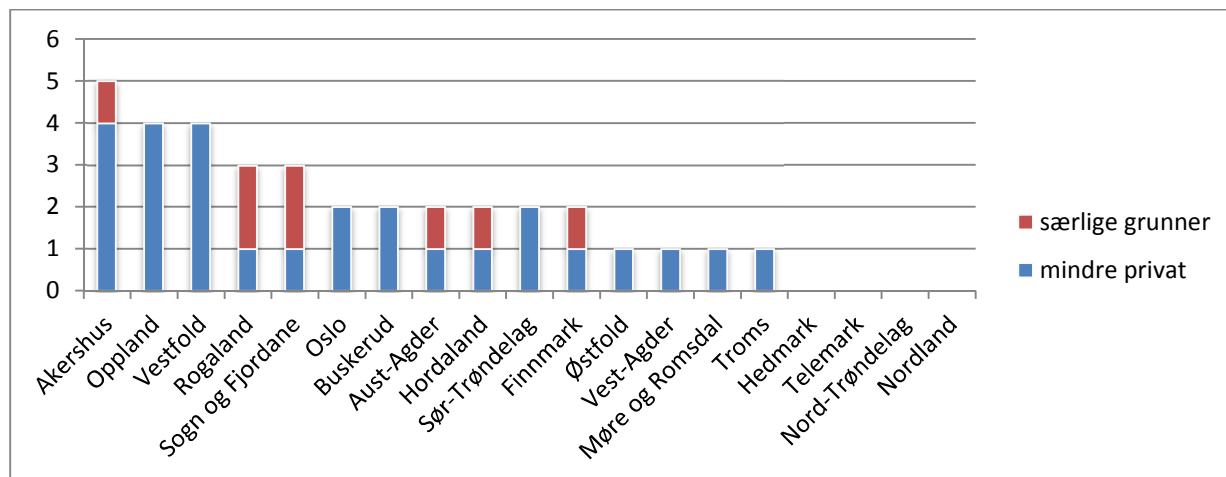
Figur 27: Fordeling av sakstyper innenfor kategoriene «offentlige-», «større private-» og «mindre private tiltak» for KA-seksjonen sentralt. Sammenlign med figur 26.

Figur 28: Fordeling av sakstyper innenfor kategoriene «offentlige-», «større private-» og «mindre private tiltak» for KA-seksjonen distriktskontorene. Sammenlign med figur 27.

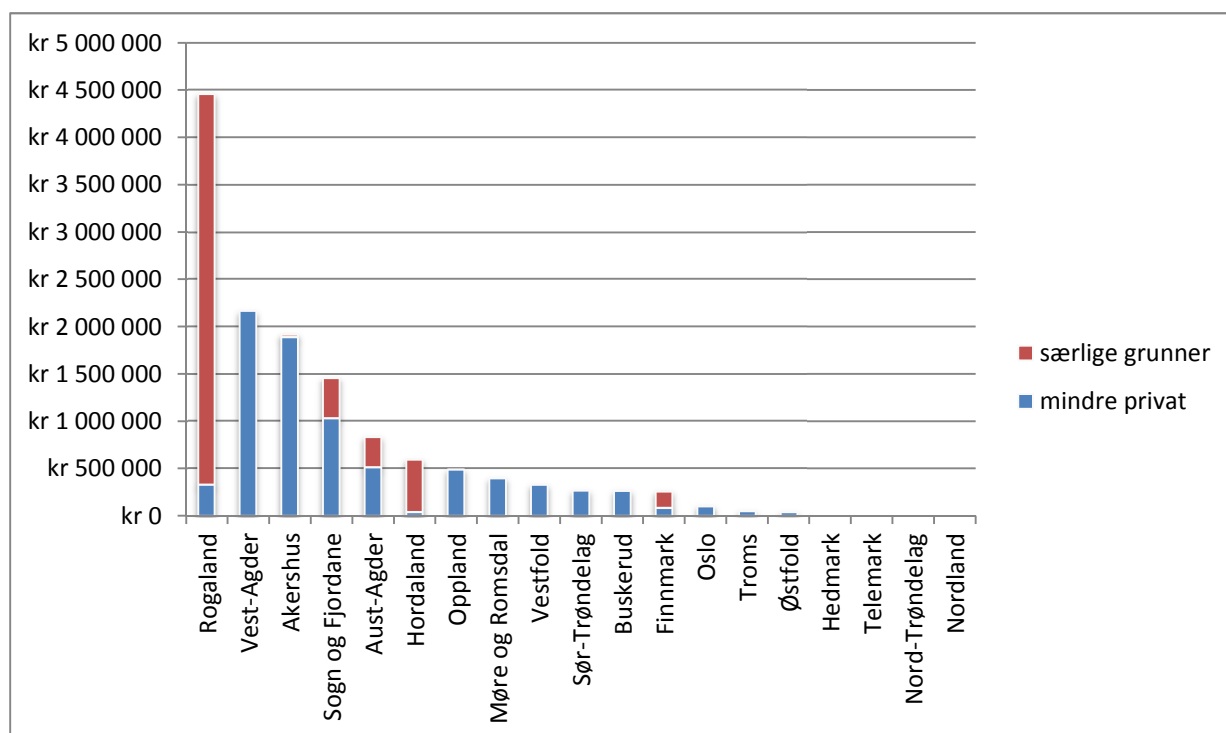
9. Vedtak om statlig kostnadsdekning

I 2013 har Riksantikvaren fattet vedtak om hel eller delvis statlig kostnadsdekning av utgifter til særskilt gransking av automatisk fredete kulturminner i tråd med kulturminneloven § 10, i 35 ulike saker. 27 av vedtakene er i saker som defineres som *mindre, private tiltak*, og 8 av sakene er begrunnet med *særlige grunner*.

Figur 29: Antall vedtak om statlig kostnadsdekning, jf. kulturminneloven § 10

I alt er det gitt tilsagn om dekning av kr 7 982 824,- for *mindre, private tiltak*, og kr 5 629 670,- på grunn av *særlige grunner* (til sammen kr 13 612 494,-).

Figur 30: Kostnader ved vedtak om helt eller delvis statlig kostnadsdekning, jf. kulturminneloven § 10

Det er viktig å være oppmerksom på at tilsagn om kostnadsdekning ett år ikke nødvendigvis medfører utbetaling det samme året. I mange tilfeller kan det gå flere år fra tilsagnet om statlig kostnadsdekning blir gitt, til sluttutbetalingen.

Eldrevatn, Lærdal kommune, Sogn og Fjordane. August 2013. Foto: Leif Inge Åstveit, Universitetsmuseet i Bergen